

Karjalan Leimo

N:o 1-2 2016 7€

Urwoisa Kansalainen!

Miaa harrastawain kansalaisten toiwomufesta kehoitamme täten jokaista syntymäseutunsa parasta harrastawaa, Suomessa asuwaa Wenäjän Karjalaiista saapumaan Wenäjän Karjalais-ten kokoukseen.

Kokous alkaa klo 9 e. pp. tämän Huhtikuun 25 päivänä Waasan kaupungissa Raittiushhdistys 2:sen huoneustossa (Kauppapuistikko 31).

Keskustelukysymykseenä tulee olemaan Wenäjän Karjalais-ten taloudellisen aseman parantaminen ja henkisen elämän wirkistäminen kotoisessa Karjalassamme.

Toiwomme, että tämän kehoituksemme hywäntahtoisesti saatatte kaikkien paikkakunnallanne asuwain Wenäjän Karjalais-ten tietoon.

Uhtualla, 1 p. Huhtikuuta 1906.

E. Andronoff.
Iwan Mitrofanoff.

W. Jeremejeff.
P. Afanasjew.

SISÄLTÖ

Aila-Liisa Laurila: Kun Vienan Karjalaisten Liitto perustettiin, elettiin levottomia aikoja vuonna 1906	4
Aila-Liisa Laurila: Kymmenen kysymystä Paavo Ahavasta Paavo Ahavalle, joka kertoo isoisästään Ukko-Paavosta	12
Eeva-Kaisa Linna: Anna ja livo Kaukoniemen kirjeenvaihto kertoo 1900-luvun alkuvuosien tapahtumista	14
Aila-Liisa Laurila: Karjalan Sivistysseuran 100-vuotishistoriateoksen kirjoittanut Jukka Akimov puhuu Karjalan puolesta	18
Ilmari Homanen: Koulukoti Väinölästä ja säätiöstä sen taustalla ovat nykyään jäljellä vain hyvät muistot	24
Pekka Zaikov: Karjalan kielen elvytys on jatkunut jo 30 vuoden ajan, mutta työtä täytyy tehdä edelleen	26
Aila-Liisa Laurila: Martti Pottonen teki liseniaattityön kauppiaiden työtyytyväisyydestä ja hyvästä elämästä	28
Anni Vlasova: Karjalainen Pakinaklubi aloitti viime vuodenvaihteessa kokoontumiset myös Pääjärvellä	29
Anja Suvanto: Pohjois-Viena-Seura sai marraskuuta vieraita Kiestingistä, Sohjanankoskelta ja Pääjärveltä	30
Laukunkantajat: Puheenjohtaja Eeva-Kaisa Linna ja Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo keskustelevat karjalaisuudesta	40

Karjalan Heimio

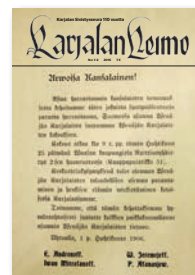
Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy *Karjalan Heimio* -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Aineistoa Paavo Afanasjeff-Ahavan arkistosta, kutsulehtinen Vaasan kokoukseen vuonna 1906.

Kuvaaja: Eeva-Kaisa Linna.

Tarjoa juttua lehteen

Karjalan Heimossa julkaistaan toimituksen harkinnan mukaan myös lukijoiden kirjoituksia sekä karjalais-yhdistysten ja sukuseurojen tapahtumailmoituksia.

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2016

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Taitto alkaa	Lukijoilla (viikko)
3-4	16.04.	18.04.	19
5-6	04.06.	06.06.	26
7-8	06.08.	08.08.	35
9-10	24.09.	26.09.	42
11-12	12.11.	14.11.	49

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Leimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 97. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D
00160 Helsinki
puhelin (09) 171 414
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee ti ja to klo 10-15, heinäkuussa suljettuna.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €
ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 10. helmikuuta 2016

Vireä 110-vuotias juhlii

Tämän vuoden alkupäivät kuluivat joutuisasti, kun sukeltelin yli sadan vuoden takaisin historian syvyksiin. Viime vuosisadan alun levottomuudet olivat jollakin tapaa entuudestaan tuttuja, mutta nyt oma näkökulmani oli uusi. Koetin selvittää, millaiset olivat ne olosuhteet, joissa Vienan Karjalaisten Liittoa aikoinaan synnyttiin. Jollakin tapaa tuttua asiaa oli, että Vienasta tulleet kauppiaat, kuten vaikkapa herrat liikemiehet **Afanasjeff-Ahava**, **Mitrofanoff-Mitro** ja **Lipkin**, olivat jo vaurastuneet Suomen puolella ja saaneet yhteiskunnallista asemaa.

He halusivat ryhtyä toimimaan heimoveljiensä hyväksi ja saivatkin erittäin merkittäviä asioita aikaan. Samaan aikaan Venäjän keisarikunta veteli viimeisiään. Häikäilemätön itsevaltaisuus ei ollut enää sen ajan juttu. Kansa halusi valtaa ja vapauksia.

Venäjältä en osaa varmaksi sanoa, mutta näin oli ainakin Suomessa, jolla oli kiinteitä yhteyksiä myös länteen, Ruotsiin ja muuhun Eurooppaan. Suomessa nähtiin, että kovan kurin ja sortovallan alla on mahdoton elää ja kehittyä. Vuoden 1905 levottomuudet keisarikunta sai vielä lyötyä maahan, mutta mikään mahti ei voinut sille mitään, että tuli oli syttynyt. Siitä oli kasvava roihu, joka muutti maailman.

Vuodesta 1917 alkaen eli Suomen itsenäistymisestä lähtien Karjalan Sivistysseuraksi muuttunut yhteisö on todellakin iäkkäämpi kuin Suomen valtio. Se on kokenut samat kuohut kuin itsenäisyyteen pyrkivä pieni maa, joka on aina joutunut sinnittelemään idän ja lännen välissä.

Vienan Karjalaisten Liiton perustajien tavoitteena oli muun muassa perustaa kouluja ja kirjastoja Itä-Karjalaan. Tarpeen olivat huomanneet karjalaiskylistä Suomeen siirtyneet lahjakkaat ja eteenpäinpyrkivät kauppamiehet, mutta oli taustalla muutaakin. Kiistatta tähän heräämiseen vaikuttivat osaltaan kansanperinteen kerääjät, taiteilijat ja muut kansallisromantikot, jotka vaelsivat Karjalan laulumaille ja löysivät sieltä jotakin sellaista, mikä oli muualta jo likimain kadonnut.

Jostakin syystä karjalaisilla itsellään ei ole ollut tarpeeksi vahvaa itsetuntoa nostaa omaa erikoislaatuisuuttaan. On toki ollut haaveita ja toiveita jopa omasta itsenäisestä valtiosta, mutta voima ei ole riittänyt. Vahvoja johtopersooniakin on ollut,

mutta ei ehkä kuitenkaan yhtä sellaista sankaria, joka olisi johtanut omiaan voimakkaammin kuin ulkopuoliset.

Väinämöinen olisi ollut hyvä, mutta valitettavasti hän on fiktiivinen hahmo.

Karjalan Sivistysseuralla riittää runsaasti tekemistä yhä tässä ajassa. Aikoinaan yksi tärkeistä tavoitteista oli oman lehden toimitaminen ja lähettäminen kaikille karjalaisille luettavaksi.

Tänä päivänä vähemmistöt jäävät helposti marginaaliin, mutta myös laitamilla voi elää ja toimia. Lehti on yhä mainio yhdistäjä. Paperiset tuotteet ovat kutistumaan päin, mutta sana kulkee ja viestejä seurataan yhä 2010-luvulla. Maailmaa halutaan muuttaa.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Vuosi 1905 oli sekasortoista aikaa. Suurlakko Suomessa ja yleislakko Venäjällä olivat merkkejä siitä, että kansalaiset halusivat parempia oloja.

Kaduilla kuohui levoton sekasorto

lisää oikeuksia ja päättäntävaltaa. Näin tapahtumia kuvasi Ilja Repin maalauksessaan.

Vuonna 1906 puhalsivat hetkelliset leudot tuulet Venäjän valtakunnassa ja Suomen suuriruhtinaskunnassa. Aukkaat janoivat sivistystä, sananvapautta ja kokoontumisoikeuksia. Näissä oloissa syntyi Vienen Karjalaisten Liitto, josta tuli sittemmin Karjalan Sivistysseura.

Vuosi 1905 oli ollut levotonta aikaa. Suurlakko Suomessa ja yleislakko Venäjällä olivat vahvoja merkkejä siitä, että kansalaiset halusivat parempia oloja, lisää oikeuksia ja päätäntävaltaa. Levottomuudet ennakoivat loppua itsevaltaiselle tsarilahinnolle, mutta lopulliseen vallanvaihtoon oli vielä runsaan vuosikymmenen verran aikaa.

Yhdeksi maailman muuttumisen syyksi on sanottu Japanin sotaa, jonka tsaarin armeija hävisi. Sota oli alkanut helmikuussa 1904, kun Japani oli hyökännyt Port Arthurin. Venäjä ja Japani riitelivät paitsi Port Arthurista, myös Mantšurian alueesta. Sota vaati Venäjältä taloudellisesti ja sotilaallisesti paljon. Esimerkiksi Afrikan ympäri Japanin merelle purjehtinut Venäjän Itämerenlaivasto tuhoutui hyökkäyksessä, jota johti japanilainen amiraali **Togo**.

Venäjällä hinnat alkoivat nousta pilviin ja kansa kävi tyytymättömäksi. Kuohunta eteni lokakuun lopulla 1905 siihen pisteeseen, että Venäjän rautatieläisten liitto julisti lakon kaikille rautateille. Lakko laajeni ja pian siihen osallistui yli kaksi miljoonaa ihmistä.

Tsaari **Nikolai** toisella ei ollut muuta mahdollisuutta kuin antaa manifesti 30. lokakuuta 1905. Siinä hän lupasi kutsua koolle duuman, jolla olisi myös lainsäädäntövaltaa. Suomi oli osa Venäjän valtakuntaa, ja tsaarin vallan kuri oli ollut kova, kun kenraalikuvernööri **Bobrikov** toteutti itsevaltiaan käskyjä. **Eugen Schauman** ampui Bobrikovin Senaatin porrastasanteella 16.6.1904.

Lokakuussa 1905 lakkoaalto levisi Venäjältä Suomeen. Suurlakkoon kuuluivat lokakuun lopussa kansankokoukset Helsingin Rautatientorilla ja Tampereen Kauppatorilla eli nykyisellä Keskustorilla. Kansa vaati puhe-, paino-, kokoontumis- ja yhdistymisvapautta.

Myös perustuslakia säättävän kansalliskokouksen koollekutsumista vaadittiin ja uuden perustuslain säätämistä maahan. Äänioikeutta vaadittiin kaikille 21 vuotta täyttäneille ja Bobrikovin asettamien tsarimielisten virkamiesten erottamista.

Punainen julistus luettiin Tampereen Raatihuoneen parvekkeelta 1. marraskuuta 1905. Työväki vaati kahdeksantuntista

työpäivää, yleistä äänioikeutta ja parannuksia oloihinsa. Tsaari antoi väliaikaisesti periksi. Hänen manifestinsa päätti ensimmäisen sortokauden Suomessa. Siinä hän muun muassa lopetti suomalaisten kutsumiset tsaarin armeijaan, lupasi kutsua koolle Suomen suuriruhtinaskunnan valtiopäivät ja myönsi kansalaisvapauksia.

Vuonna 1906 pidettiin Suomessa uu-

Poimintoja seuran kehityksen vuosista

1906

Pidettiin Vienan Karjalaisten Liiton perustamisen alustava kokous Vaasassa 24.-25. huhtikuuta ja perustava kokous Tampereella 3.-4. elokuuta.

1911

Seuran toiminta hiipui toisen sortokauden puristuksessa.

1917

Seuran toiminta käynnistyi uudelleen ja sen nimi päätettiin vaihtaa Karjalan Sivistysseuraksi.

Uhtualla pidettiin suuret kansankokoukset ja *Karjalaisten Sanomat* -lehti alkoi ilmestyä.

1918

Seura osallistuu Vienan Karjalan autonomia- ja vapauspyrkimykseen. Heimosoturien vapautus-

retket päättyivät vetäytymiseen Vienasta.

1922

Seuran aloitteesta muodostettiin Heimojärjestöjen keskusvaliokunta ja avustettiin Itä-Karjalan kansannousun pakolaisia Suomessa.

Vienan Karjalaisten Liiton perustavaan kokoukseen Tampereella osallistuivat muun muassa seuraavat henkilöt: Iivo ja Anni Kaukonieni (istuvat vasemmassa reunassa), alarivissä pikkupojan oikealla puolella Ilja Lammela ja Timo Remsu-jeff-Manner. Takimmaisina keskellä seisovat Sakari Alanko (vas.) sekä Benjamin ja Aleksei Mitrofanoff-Mitro.

kin nähty eikä entiseen ollut enää paluuta.

Pääministeriksi tsaari nimitti **Petr Arkadevitš Stolypinin**, joka käynnisti kovaotteiset sortotoimet esimerkiksi lehdistöä ja järjestöjä vastaan. Stolypin toimi pääministerinä vuodet 1906–1911. Hän määritteli Venäjän duumassa vuonna 1908 päätetyn ohjelman Suomea varten. Sen mukaisesti lehtiä sensuroitiin ja lakkautettiin sekä yhdistyksiä kiellettiin. Sitä ennen ehdittiin kuitenkin perustaa Vienan Karjalaisten Liitto, joka kuitenkin ehti toimia vain pari vuotta kunnes toinen sortokausi tuhahdutti sen toiminnan. Seura heräsi henkiin vuonna 1917 Karjalan Sivistysseurana.

Valtiollisen toiminnan vapautumisen aalto oli ehtinyt edetä vauhdilla Vienan Karjalaan asti. Joulun alla vuonna 1905 järjestettiin Uhtualla suuri kansalaiskokous, johon osallistui noin 300 ihmistä. Osa heistä oli Suomen puolelta tulleita entisiä vienalaisia. On myös todennäköistä, että aloite tähän kokoukseen tuli juuri heiltä.

Vienalaisia kiinnostivat kansalaisvapauksien lisäksi metsien osittamiset yksityistalouksien omistukseen. Lisäksi haluttiin parantaa koulutusoloja. Toivomus oli, että valtion varoin perustettaisiin ainakin yksi äidinkielen koulu tuhatta asukasta kohti. Lisäksi vaadittiin kansankielisiä kirkollisia toimituksia vanhojen slaavinkielisten tilalle.

den lain mukaiset eduskuntavaalit, joissa ensimmäisenä Euroopassa kaikilla kansalaisilla, myös naisilla, oli yhtäläinen äänioikeus. Eduskunta aloitti työnsä kevättalvella 1907.

Jo joulukuun puolivälissä 1905 Venäjän bolševikit pitivät kokouksensa Tampereen Työväentalossa, samassa paikassa, jossa seuraavana kesänä perustettaisiin Vienan

Karjalaisten Liitto. Bolševikkikokouksessa esimerkiksi **Lenin** ja **Stalin** tapasivat toisensa ensimmäisen kerran.

Tsaari tajusi pian myöntämiensä vapauksien hinnan ja pyrki vielä seuraavana vuonna tarttumaan lujasti vallan kahvaan. Hän hajotti duuman ja alkoi vainota vallankumouksellisia. Sosialistisen vallankumouksen kenraaliharjoitus oli kuitenkin

1925

Seuran lehti alkoi ilmestyä *Toukomi*-nimisenä.

1928

Seura perusti Karjalan yliopistorahaston.

1930

Pidettiin ensimmäiset yhteiset karjalaiset heimojuhlat Oulussa.

1931

Seura täytti 25 vuotta ja Ilomantsiin pystytettiin Runonlaulajapatsas.

1935

Kalevalan riemujuhluvuosi, seuran heimopäivät pidettiin Kemissä.

1942

Seuran lehden painos nousi jopa 15 000:een, kun lehteä jaettiin miehitetyn Itä-Karjalan alueelle.

1945

Sivistysseuran lehden nimeksi vakiintui *Karjalan Heimo*.

1956

Seuran 50-vuotisjuhlajulkaisu *Suvulta suvulle* ilmestyi.

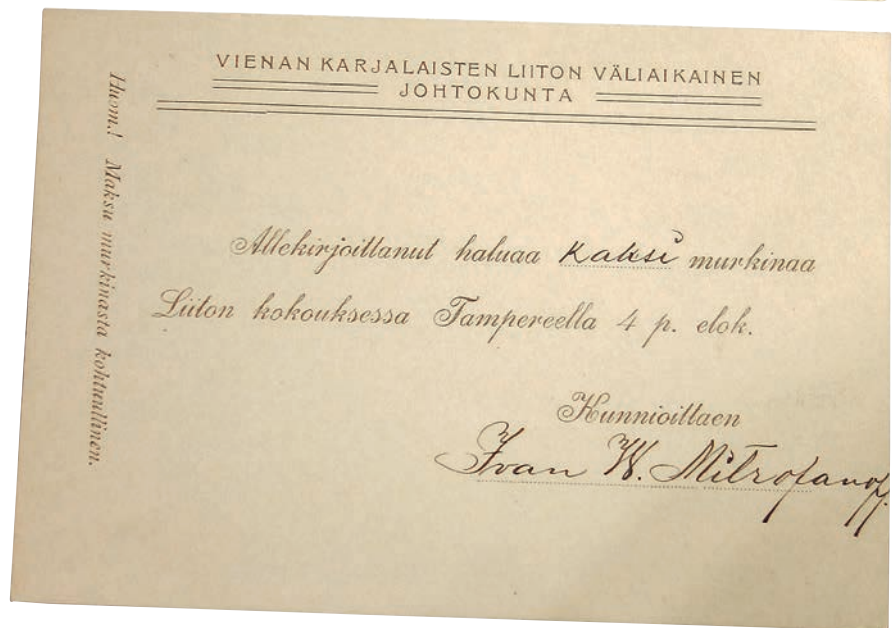
”Toivomus oli, että valtion varoin perustettaisiin ainakin yksi äidinkielen koulu tuhatta asukasta kohti.”

Uudenvuodenpäivänä 1906 Uhtualla kokoontui lähes 200 vianalaisen edustajakokous, jossa oli väkeä Suomesta asti. Joulukuussa määritellyt vaatimukset pidettiin pääosin voimassa. Uhtualla perustettiin myös Perustuslaillis-kansanvaltaisen (KD) puolueen eli ns. kadettien paikallistoimikunta, joka pyrki ajamaan vianalaisen vaatimuksia duumassa.

Uhtualaisten tärkeänä taustavoimana toiminut kuusamolaistunut kauppias **Paavo Afanasjeff**, myöhemmin Ahava, ja neljä muuta Suomeen asettunutta kauppiasta keräsivät vaatimusten tueksi suuren adressin, johon kertyi lähes 3 000 allekirjoitusta. Afanasjeff ryhtyi myös ottamaan yhteyksiä Suomeen asettuneisiin vianalaisiin ja rupesi innostamaan heitä vianalaisten etuja ajavan liiton perustamiseen.

Ajatuksena oli saada avatuksi Vianan Karjalaan viisi koulua, joita varten Afanasjeff itse laati oppikirjan. Se sai nimen *Pieni Alku-Opastaja Vianan Karjalaisille*. Huhtikuun lopussa vuonna 1906 Vaasassa pidetyssä kokouksessa päätettiin paitsi ryhtyä perustamaan yhteistä liittoa, myös alkaa etsiä vianalaisia nuoria lähetettäväksi opettajaoppiin Sortavalan seminaariin.

Nimiadressi vietiin Pietariin valtakunnan duuman arkangelilaisille edustajille. Matkaan lähtivät Paavo Ahava, **David Karjalainen**, **Vasselei Loginov**, **Timo Manner** ja **Aleksei Mitro**. Adressi ei kuitenkaan koskaan edennyt duuman käsittelyyn, sillä tsaari hajotti duuman 8. heinäkuuta 1906.

Viaan perustetut koulut suljettiin vuonna 1907 ja niissä työskennelleet opettajat vangittiin.

Mutta keitä olivat ne ihmiset, jotka koontuivat 24.–25. huhtikuuta vuonna 1906 keskustelemaan Vianan Karjalaisen Liiton perustamisesta? **Jukka Akimov** kertoo teoksessaan *Karjalan Sivistysseura, 100 vuotta karjalaisten rahvahan puolis-*

tajannu, että Vaasassa pidettyyn valmistavaan kokoukseen osallistui yhteensä 20 ihmistä. He olivat pääosin Suomessa asuvia entisiä vianalaisia. Perustavassa kokouksessa otetussa valokuvassa on 16 miestä ja kaksi naista.

Kokoukseen osallistujia olivat Uhtuan Lamminpohjasta lähtenyt **Ivan Sofronov**, hänen sisarensa **Jevdokia Dorofjevan** tytär **Anna** eli Anni, Annin tuore

Poimintoja seuran kehityksen vuosista

1958

Pidettiin ensimmäiset Ruotsin karjalaisten heimojuhlat, ja kyykkäpeli vietiin Ruotsiin.

1960

Seuran alaosto perustettiin Kemiin.

1964

Domnan pirtin vihkiäiset pidettiin Kuivajärvellä.

1969

Kyykän ensimmäiset Kekkoskisat, joissa presidentin lahjoittama kiertopalkinto.

1979

Laukkukauppiaiden muistomerkki pystytettiin Kuhmoon.

1981

Karjalan Sivistysseuran 75-vuotisjuhluvuosi.

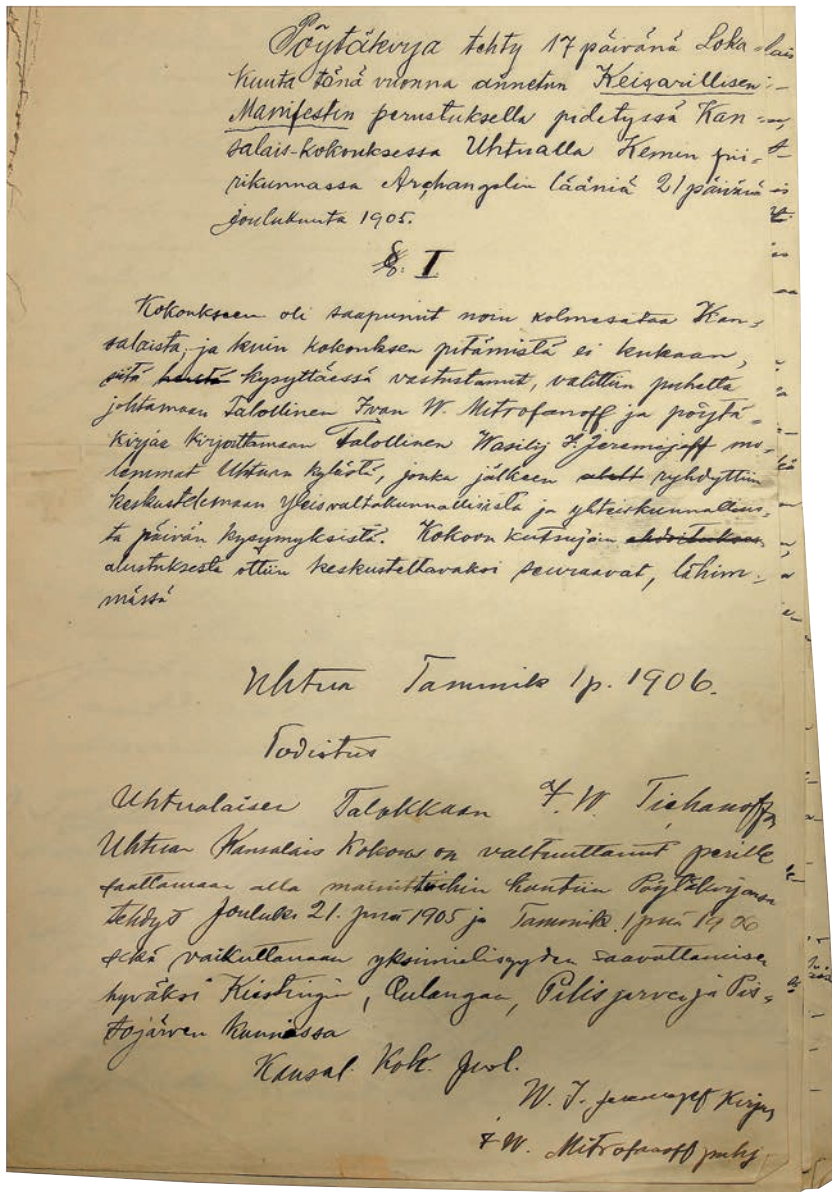
1989

Seura sai vieraita Neuvostokarjalasta. Heitä olivat mm. kirjailija Ortjo Stepanov ja muusikko Vladimir Brendojev.

1990

Seuran johto vieraili Petroskoissa ja kiinteä yhteistyö Karjalan Rah-

aviopuoliso, kauppias **Iivo Kaukoniemi** ja Iivon **Simo**-veli **Selma**-vaimoineen. Lisäksi paikalla olivat uhtualaissyntyinen Aleksei Mitrofanoff-Mitro **Benjamin**-veljensä kanssa sekä tietenkin uhtualainen Paavo Afanasjeff-Ahava.

Lisäksi paikalla olivat uhtualaissyntyiset **Vasili Andronoff**, **K. Haurinen**, **Pekka Pankkonen** ja Timo Remsujev-Manner, vuokkiniemelläisyntyiset **A. Kanerva**,

Vasselei Loginov ja **Kirill Lipkin**, kiestinkiläissyntyinen **Miitrei Arhippainen**, Jyskjärveltä tullut kauppias **Jaakko Karppala** ja aunukselaistaustainen **Ivan Estofejev**. Innokkaana yhteishengen nostattajana toimi kirjailija ja toimittaja **Iivo Härkönen**.

Liiton väliaikaiseen johtokuntaan tulivat valituiksi puheenjohtajaksi Aleksei Mitro, varapuheenjohtajaksi filosofian tohtori **Oskar Adolf Forsström-Haina-**

Yhdeksän puheenjohtajaa 110 vuodessa

- ▶ Aleksei Mitro 1906-1917-1936
- ▶ Ville Mattinen 1936-1953
- ▶ Aleksii Lahelma 1953-1961
- ▶ Boris Karppela 1961-1983
- ▶ Jorma Puustinen 1983-1991
- ▶ Pentti Keynäs 1991-2001
- ▶ Ritva Kivi 2001-2009
- ▶ Kari Kempinen 2009-2011
- ▶ Eeva-Kaisa Linna 2012-

ri, kokouksen sihteeri Pekka Pankkonen sekä Paavo Ahava, Vasselei Loginov, Kirill Lipkin, Timo Manner, David Karjalainen ja Benjamin Mitro.

Kokous päätti perustaa äänitorvekseen ja viestinviejäkseen *Karjalaisten Pakinoita* -lehden, jonka päätoimittajaksi nimitettiin Iivo Härkönen. Hän toimi tehtävässä vuoteen 1938 asti, vaikka lehden julkaiseminen oli välillä vaikeaa ja ilmestyminen katkonaista.

Kun liitto sitten virallisesti perustettiin 3.-4. elokuuta 1906 Tampereella pidetyssä kokouksessa, määriteltiin sen tehtäväksi vienankarjalaisten henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin kohottaminen. Koulutoimintaa piti tukea ja lähettää seuran kustantamaa lehteä kansan luettavaksi Vienan Karjalaan.

Liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tuli Vaasassa jo epävirallisesti valittu Aleksei Mitro ja varapuheenjohtajaksi O. A. Hainari. Sihteeriksi valittiin Sakari Dorofejev-Alanko ja rahastonhoitajaksi Ivan Sofronov.

Muut johtokunnan jäsenet olivat Paavo Ahava, Hjalmar Basilier, Timo Manner, Iivo Härkönen, Kirill Lipkin, Erkki Reijonen, Jaakko Lesojev sekä varamiehiksi Antti Dorofejev-Alanko ja Iivo Dorofejev.

AILA-LIISA LAURILA

vahan Liiton kanssa lähti vauhtiin.

1991

Uhtuan Seudun Perinneseuja perustettiin.

1992

Pohjois-Viena-seura aloitti toimintansa Oulussa.

1999

Juhlittiin Karjalan Rahvahan Liiton 10-vuotisjuhla Petroskoissa.

2003

Seuran omat internet-sivut avattiin.

2006

Seuran 100-vuotisjuhlakokous pidettiin Helsingissä ja Heimopäivät Tampereella.

2013

Julkaistiin Jukka Akimovin livvinkielinen Karjalan Sivistysseuran 100-vuotishistoriikki, jonka

seura sai kirjoittajaltaan lahjaksi 100-vuotisjuhlassa.

2015

Seura julkaisi *Kal'evala*-eepoksen.

2016

Seura juhlii 110-vuotispäiviään 8.-10.4. Vaasassa.

Aikaansaavia karjalaismiehiä kuvattuna vuonna 1907: Aleksei Mitro (vas.), Iivo Härkönen ja Paavo Ahava.

Mitä miehiä he olivat?

Tässä lyhyet esittelyt muutamista seuran perustamisen kantavista voimista.

Kauppias **Paavo Afanasjeff-Ahava** syntyi vuonna 1872 Uhtualla ja toimi myöhemmin kauppiana Kuusamossa. Hän oli aloitteentekijänä Vienan Karjalaisten Liiton perustamisessa ja toimitti ensimmäisen näytenuumeron *Karjalaisten Pakinoita* -lehdestä yhdessä Benjamin Mitron kanssa.

Lisäksi hän vauhditti *Pieni Alku-opastaja Vienan Karjalaisille* -aapisen toteuttamista ja perusti kouluja ja kirjastoja Vienan Karjalan kyliin. Hänen käsialaansa ovat myös useiden 1900-luvun alun vienalaisien kansankokousten päätöslauselmat.

Sakari Dorofjev-Alanko, Jevdokia Dorofjevan poika ja Anna Kaukoniemen veli oli tuomari, joka syntyi vuonna 1885 Uhtualla. Hän oli tiettävästi ensimmäinen Itä-Kar-

jalassa syntynyt suomalainen lainoppinut. Hän suoritti oikeustutkinnon vuonna 1912 ja hänen uransa vei hänet nykyiselle Pirkanmaalle. Kurun ja Teiskon kautta hän päätyi Tampereen poliisilaitoksen etsivän osaston johtajaksi. Hän työskenteli myös poliisikoulun johtajana ja hoiti vuonna 1941 kansanhuoltoministeriön tarkkailutoimiston päällikön tehtäviä kunnes kuoli vuonna 1942.

Hjalmar Basilier oli merkittävä koulumies. Hän oli juuriltaan ranskalais-ruotsalaista sukua ja syntyi Kalajoella vuonna 1857. Hän opiskeli Oulussa ja valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1882. Hän työskenteli Pietarin suomalaisten kansakoulujen tarkastajana, Suomen kansakoulujen tar-

kastajana ja kouluhallituksen virkamiehenä. Hän kuoli kesämökillään Iitissä elokuussa 1927. August Wilhelm Ervasti oli hänen serkkunsa ja Basilier oli Ervastin mukana tämän merkittävällä matkalla Vienan Karjalassa vuonna 1879. Hän liikkui paljon myös Aunuksen Karjalassa ja kävi Raja-Karjalassakin.

Oskar Adolf Hainari oli toinen koulumies, joka syntyi vuonna 1856 Tohmajärvellä. Hän väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 1890 ja hänen työpaikkojaan olivat Jyväskylän lyseo ja Sortavalan seminaari. Hän kuoli 54-vuotiaana vuonna 1910 oltuaan viimeiset vuotensa Helsingin suomalaisen lyseon opettajana. Liiton johtokunnassa hän toimi elämänsä loppuun asti.

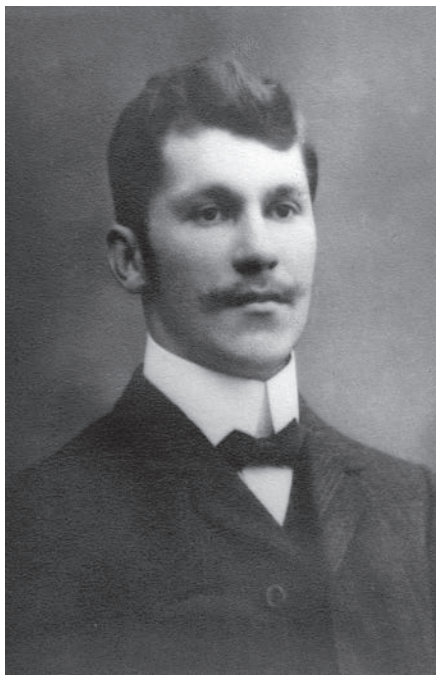
Vienan Karjalaisten Liiton perustavassa kokouksessa Tampereella oli mukana myös sellaisia tunnettuja henkilöitä kuin taiteilija Iida Ahlberg, kirjailija Santeri Ivalo, toimittaja Arvi Karisto, professori Kaarle Krohn ja hänen vaimonsa Helena, kauppaneuvos Juho Lallukka, arkkitehti Wivi Lönn, professori E. N. Setälä, kuvataiteilija Emil Wikström ja kirjankustantaja Werner Söderström.

Aleksei Mitrofanoff-Mitro oli jyväskyläläinen liikemies, joka oli syntynyt Laihialla vuonna 1871. Vuodesta 1896 hän hoiti

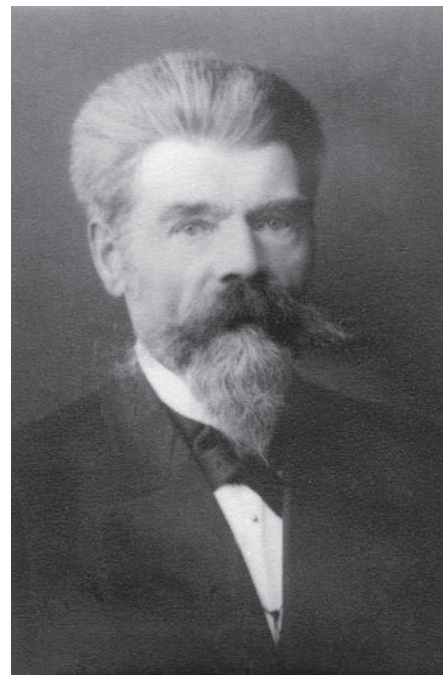

Paavo Afanasjeff-Ahava.

Sakari Dorofejev-Alanko.

Hjalmar Basilier.

Oskar Adolf Hainari.

Aleksei Mitrofanov-Mitro.

Iivo Härkönen.

isänsä, Uhtuan Enonsuussa syntyneen Ivan Mitrofanoffin perustamaa kauppaliikettä. Oman yrityksen toimitusjohtajuuden lisäksi hänellä oli mittava määrä muita johto- ja luottamustehtäviä yrityksissä, järjestöissä ja kunnallishallinnossa. Hänen veljensä oli tohtori-insinööri Benjamin Mitro, joka syntyi Laihiällä vuonna 1881. Benjamin opiskeli Saksassa ja Amerikassa ja työskenteli Tampereen kaupungin kemistinä.

Iivo Härkönen oli kirjailija ja toimittaja, muun muassa Vieran Karjalaisten Liiton

ensimmäinen sihteeri ja seuran lehden päätoimittaja. Hän sai opettajan-koulutuksen Sortavalan seminaarissa vuosina 1898–1899. Hän oli myös Suomen Kirjailijaliiton sihteeri ja kunniajäsen samoin kuin Karjalan Sivistysseurankin kunniajäsen. Hän työskenteli opettajana 1900-luvun alussa Raja- ja Pohjois-Karjalassa, muun muassa Salmassa.

Vuodet 1912–1913 hän toimi Savon Sanomien päätoimittajana Kuopiossa. Härkönen syntyi vuonna 1882 Suistamalla ja kuoli vuonna 1941 Helsingissä.

Kirjalliset lähteet:

Ivan A. Akimov: Karjalan Sivistysseuru, 100 vuotta karjalaisten rahvahan puolustajannu, Petroskoi 2013.

Pekka Nevalainen: Karjalan kansaa valistamassa, Itä-Karjalan pakolaiset opintiellä Suomessa, Hämeenlinna 2006.

Pekka Nevalainen, Hannes Sihvo (toim.): Karjala, historia, kansa, kulttuuri, Helsinki 1998.

10 kysymystä Ahavalle Ahavasta

Karjalan Sivistysseuran eli aluksi Vienan Karjalaisten Liiton aktiivisena alkuunpanijana oli kauppias **Paavo Ahava** (Paavo Afanasjeff 17.12.1872–31.12.1944). Hänen on kerrottu innostuneen Vienan Karjalan olojen kehittämistä sen jälkeen, kun hän oli lukenut Ervastian kirjan *Muistelmia matkalta Wenäjän Karjalassa kesällä 1879*. *Karjalan Heimo* kysyi kymmenen kysymystä **Paavo Ahavalta**, jonka isoisä Ukko-Paavo oli.

1. Miksi arvelet Ukko-Paavon kokeneen niin suuren herätyksen ja innostuksen?

– Paavo Ahavan isä **Simana** oli elättänyt perhettään kulkemalla laukkukaupalla Suomessa. Kaikkein ankarimpina nälkävuosina oli pitänyt hiihtää Uhtuasta Tornioon ja edelleen jokivartta pitkin Norjan rannikolle kalanpyyntiin. Saatuaan laukkaa kantaessaan vaikean kuverevähtymän hän oli ryhtynyt hoitamaan erään Rovaniemelle muuttaneen uhtualaiskauppiaan Sodankylässä olevaa sivumyymälää. Sinne Simana nouti Uhtuasta puotipojakseen kymmenen vuotta täyttäneen Paavon. Eräs valistunut paikallinen maanviljelijä näki hänen opettelevan lukutaitoa suomalaisesta sanomalehdestä. Mies tuli avuksi, opetti pojan lukemaan ja kirjoittamaan, innostipa hänet tutustumaan kaunokirjallisuuteenkin. Kevätalvisilla kotimatkoillaan Paavo oli tajunnut, miten suuri kuilu vallitsi kaikissa elämisen olosuhteissa Suomen ja Karjalan välillä. Sitten hän sai sattumalta käteensä Ervastian kirjan. Pojan on kerrottu lukeneen sen moneen kertaan. Paavon oli helppo omaksua Ervastian sanoma: karjalaisten oloja täytyi lähteä kohentamaan.

2. Millainen mies Paavo Ahava oli luonteeltaan?

– Vaikka olin isoisän kuollessa jo kouluikäinen, en voi sanoa tunteneeni häntä läheisesti. Se johtuu siitä, että elimme lapsuuteni ajan eri paikkakunnilla. Harvoista tapaamisista minulle on jäänyt kuva kookkaasta joviaalista isoisästä, jonka sylissä ollessani huomasin, että toisessa kädessä ei ollut tallella kaikkia sormia ja että suusta välkähti kultahammas. Sukulaisten ja muidenkin aikalaisten kuvauksista voidaan päätellä, että isoisäni oli ulospäin suuntautunut, erittäin seurallinen ja että hänen luonteensa oli herkkä, itkunkin kerrotaan tulleen usein. Jälkeenjäänyt kirjallinen aineisto vahvistaa näitä käsityksiäni.

Paavo Ahava III syntyi vuonna 1930 Kuusamossa liikkeenharjoittaja Paavo Ahavan perheeseen. Ahava valmistui ekonomiksi Helsingin kaupakorkeakoulusta vuonna 1955 ja työskenteli uransa ajan liike-elämän palveluksessa. Hän jäi eläkkeelle RauMa-Repola Oy:n kaupallisen johtajan tehtävästä vuonna 1986.

Siitä käy ilmi myös hänen pyyteetön halunsa tukea ja auttaa heimolaisia mitä erilaisimpien henkilökohtaistenkin pulmien ratkomisessa.

3. Miten hän suhtautui vastoinkäymisiin, joita tuli esimerkiksi silloin, kun kirjat otettiin suljettiin ja kirjat takavarikoitiin?

– Ukko-Paavo ei vähästä lannistunut, vastoinkäymiset lisäsivät hänen ponnistelujaan maaliin pääsemiseksi. Esimerkiksi kirjatakavarikon sekä kirjastojen ja koulujen sulkemisen jälkeen hän otti heti ohjelmaan kansanopiston perustamisen Kuusamoon. Kun ei voitu mennä antamaan opetusta rajan taakse, Kuusamoon oli lyhyt matka tuoda Vienan nuoria oppia saamaan. Vienan Karjalaisten Liitto ja Helsingin yliopiston Pohjois-Pohjalainen Osakunta lämpenivät ajatukselle, Paavo Ahavan omistama kiinteistö sopi tarkoitukseen ja siinä järjestettiin ensimmäinen kansanopistokurssi keväällä 1908, toinen vuotta myöhemmin. Kurssilaisia oli ensimmäisenä vuonna 70 ja toisena 64, niistä kummastakin puolet WKL:n kustantamia vienalaisnuoria. Nämä kurssit johtivat Kuusamon Kansanopiston perustamiseen, joka toimii edelleen vaikkakin toisella nimellä.

4. Miten hän selvisi henkisesti siitä, että vienalaiset keväällä 1918 vastoin hänen odotuksiaan osoittautuivat haluttomiksi nousemaan Karjalan vapauttamiseksi aseisiin suomalaisten rinnalle?

– Isoisäni oli saanut maaliskuussa 1918 kenraali Mannerheimin päämajassa käy-

dyssä neuvottelussa määräyksen tehdä tiedustelumatka Vienaan. Samalla hän oli luvannut motivoida vienalaisia tarttumaan aseisiin Karjalan tai ainakin Vienan liittämiseksi Suomeen. Pohjoisen retkikunnan komentaja **Wallenius** lähetti esikuntaansa kuuluvan isäni **Paavo Ahava** nuoremman tiedusteluretkelle Vienan pohjoisimpiin osiin. Samaan aikaan oli Vienan Karjalaisten Liiton toimesta järjestetty Suomesta tulevien heimoaktivistien ja paikkakuntalaisten yhteiskokoukset Uhtualle ja Kiestinkiin. Isä ja poika Ahava lähtivät Kuusamosta yhteisellä hevosskyydillä ja osallistuivat molempiin kokouksiin. Niissä heille selvisi katkera tosiasia: vienalaiset eivät halunneet tarttua aseisiin. Ahavat jatkoivat matkaansa Muurmannin rautatielle Louhen asemalle, missä heidän tiensä erosivat.

– Luulen tämän vienalaisien miesten passiivisuuden odottamattoman esiintulon olleen eräs isoisäni elämän suurimmista pettymyksistä.

5. Millaisen Karjalan hän olisi halunnut saada aikaan?

– Hyvin menestyvän kauppapuodin lisäksi Kuusamossa asuvalla Paavo Ahavalla oli 1900-luvun ensi vuosikymmenellä Uhtuassa toiminnassa nahkurinverstaas, kenkätehdas sekä kutomo- ja ompeluliike, joiden tuotteet löysivät tiensä Karjalan lisäksi myös Pietariin ja Suomeen. Seuraavaksi hänen suunnitelmissaan oli höyrysahan rakentaminen Kemien edustalle Jaakonsaareen. Tehdastontti oli jo vuokrattu. Sahan raaka-aineen saannin turvaamiseksi sen alkuvaiheessa isoisä oli ostanut omaan lu-

kuunsa Kuusamosta vedenjakajan itäpuolelta järeää tukkimetsää kasvavia metsätiloja, yhteensä 15 000 tynnyrinalaa. Sahan oli tarkoitus myöhemmin siirtyä vialalaisen perustamalle osuuskunta Tapiolalle, jonka osuuksia jo kaupattiin vialalaisille molemmin puolin rajaa. Jatkossa sahatukit tuli ostaa Vienasta. Näin osa Vienan metsien tuotoista olisi jo muutaman vuoden kuluttua jäänyt Karjalaan eikä enää virranut yksinomaan vieraiden sahanomistajien tileille Englantiin, Norjaan ja Pietariin.

– Luulen isoisäni nähneen itsenäisen Karjalan Suomen mallin mukaisena pohjoismaisena teollisuusvaltiona, jolle kansallinen identiteetti olisi löytynyt kalevalaisesta runoarteistosta, siitä samasta jonka varaan Suomi oli omansa rakentanut silloin, kun se etsi paikkaansa länsieurooppalaisessa kulttuuriyhteisössä.

– Isoisän sahasuunnitelma kaatui rahoitusvaikeuksiin ja kaikki muut kaavailut siihen, että häneltä evättiin hallinnollisella määräyksellä pääsy koko Arkangelin kuvernementtiin.

6. Millaisen henkisen perinnön jälkipolvi sai häneltä? Ovatko hänen luonteenpiirteensä periytyneet?

– Karjalaista luonteen välittömyyttä, herkkyyttä ja myönteistä elämänasennetta olen havainnut samoin kuin vetoa kaupamiehen ammattiin. Isoisän jättämästä henkisestä perinnöstä olen jälkipolvissa nähnyt toistaiseksi valitettavan vähän merkkejä. Sen näen johtuvan siitä, että erittäin merkittävä osa hänen mielenkiintoista elämäänsä koskevasta aineistosta oli sattuman oikusta jäänyt parin sukupolven ajaksi lujasti lukitun arkun kätköihin.

7. Valtionarkistossa avattiin vuonna 1986 arkku, jossa oli Paavo Ahavan arkistoja. Mitä siellä oli?

– Hieman ennen kuolinpäiväänsä (31.12.1944) isoisäni oli luovuttanut puissa matka-arkussa säilyttämänsä arkiston Suomen Historialliselle Seuralle, joka oli tallentanut sen Valtionarkistoon. Arkku sisälsi laajan yksityisen aineiston lisäksi runsaasti yhteiskunnallista ja poliittista Karjalan kysymykseen liittyvää materiaalia. Jatkosodan loppuvaiheen epävarmoissa oloissa osa Valtionarkiston poliittisesti arkaluontoiseksi katsotusta materiaalista oli viety jonnekin turvaan. Aikanaan evakosta palasi muun aineiston mukana myös isoisän arkku. Siitä oli kuitenkin hävinnyt kaikki tunnistusmerkinnät vieläpä lukon avainkin. Ilmeisesti näistä syistä se oli jäänyt Rauhankadulla ”toistaiseksi” johonkin

loukkoon, jonne sitten unohtui yli neljäksikymmeneksi vuodeksi.

– Kun arkku viimein avattiin, sen sisällön todettiin olevan suurilta osin järjestämättä. Juuri eläkkeelle jääneenä ilmoittaudivin vapaaehtoiseksi resurssiksi järjestämään isoisän arkiston yksityiskirjeenvaihtoa koskevaa osaa, muun muassa identifioimaan sukulaisuussuhteita. Näin opin tuntemaan juuri sitä osaa arkistosta. Vilkkaat karjalaiset kirjoittivat toisilleen ahkerasti. Näyttää siltä että isoisäni jo paljon ennen Vienasta Suomeen muuttoaan, joka osui vuosisatojen 1800/1900 vaihteeseen, oli alkanut järjestelmällisesti tallentaa sekä omaa että lähisukulaisten ja yhteistyökumppaneiden kirjeenvaihtoa ja asiakirjoja. Yllättävän runsaan dokumentimäärän perusteella päättelin hänen sopineen melko laajan piirin kanssa siitä, että jopa kolmansien henkilöiden keskenään vaihtamia kirjeitäkin tuli koota ja lähettää hänelle. Useat sukututkijat, joukossa ammattilaisiakin, ovat käyneet hakemassa tietoa tästä yksityiskirjeenvaihtosta sisältävästä arkiston osasta.

8. Onko aineistoa voitu hyödyntää tarpeiksi?

– Akateemikko **Matti Kuusi** kirjoitti *Karjalan Heimon* vuoden 1975 joulunumeroon laajahkon artikkelin, jonka aloitti seuraavasti: ”Ellen erehdy, Paavo ja **Iivo Ahavan** tarusta tullaan vielä kirjoittamaan romaaneja, näytelmiä ja runoja, ohjaamaan filmejä, rakentamaan uusia tieteellisiä teorioita. Ellen erehdy, karjalaiset myös Suomessa oppivat ajan oloon huomaamaan, että *Kalevalan* lisäksi on olemassa toinenkin väkevä kansalliseepos.”

– Kuusi erehtyi. Lennokkaan haasteensa hän lienee osoittanut historian tutkijoiden ohella kaunokirjailijoille ja elokuvakäsikirjoitusten tekijöille. Paavon ja Iivon, vialalaisen kansallisuusmiehen ja hänen esikoispoikansa tarinaa, heidän Itä-Karjalan henkisen ja taloudellisen elämän kohentamiseen ja viime vaiheessa Karjalan itsenäisyyteen tähdännyttä elämäntyötään ja komplisoiduksi tiedettyä keskinäistä suhdettaan ei ole tähän mennessä juurikaan tutkittu eikä aihetta käsittelevää ensimmäistäkään elokuvaa ole nähty. Nettisivut kyllä vilisevät toinen toistaan villimpää ”tietoa” varsinkin Iivo Ahavan elämästä. **Jouko Vahtola** ja **Yury Shikalov** ovat harvoja Paavo Ahavan kokoelman löytäneitä tutkijoita.

9. Entä sitten elokuva?

– Kuljin 1980-luvulla aamuisin töihin

Katajanokalta Kruununhakaan. Reittini vei Elokuvasäätiön uuden kodin Kino 13:n ohi. Poikkessin kerran sinne kysyäkseen sopivia tuottajia ja ohjaajia Iivo Ahavasta kaavaillemalleni elokuvalle. Sain muutaman nimen, lähetin kirjeitä, liitin niihin lyhyen synopsisen varustettuna peräkaneetilla: jos filmiä lähdetään tekemään, pidätän oikeuden olla mukana käsikirjoituksen teossa. Ei tuntunut löytyvän kiinnostusta, kukaan ei vaivautunut vastaamaan. Vuosien päästä luin uutisen että Illume, eräs kirjeeni saaneista, oli jo kovasti asialla. Nettitietojen mukaan säätiöltä oli tullut rahaa ja elokuvan piti valmistua tietynä ajankohtana. Sama uutinen taisi olla nettissä vielä parina seuraavanakin vuonna: dokumentin filmaukset jo käynnissä ja ensi-ilta samana, kylläkin jo kauan sitten taakse jääneenä ajankohtana. Asiantuntijat oli löydetty Ahavien kotipaikkakunnalta Kuusamosta, jonne sitten aikanaan järjestettiin keskeneräisen dokumentin ennakkonäytöskin. Eräs paikan päälle sattunut tuttavani kertoi dokumentin olleen huihtaisemalla tehdyn ja sellaiseksi sen totesin televisioesityksestä itsekkin.

– Mikä vahinko. Mutta ovathan isoisäni arkusta Rauhankadulle talteen saadut satamääräiset Iivo Ahavan kirjoittamat ja saamat alkuperäiskirjeet ja paljon, paljon aiheeseen liittyvää muuta dokumentaatiota yhä tallella. Omaan kokoelmaani olen onnistunut löytämään lisää aineistoa muualtakin.

10. Mitä ajattelet Karjalan ja karjalaisuuden tulevaisuudesta?

– Niistä kahden, kolmen sukupolven takaisista ajoista, jolloin isoisäni ja hänen kaksi vanhinta poikaansa yhdessä muiden heimoaatteen kannattajien kanssa vielä haaveilivat Karjalan irrottamisesta Venäjältä, ovat olosuhteet muuttuneet. Realiteetit on tunnustettava, Karjala on osa Venäjää ja pysyy osana sitä.

– Karjalaisuus sen sijaan elää ja voi hyvin, ymmärtääkseni se voi tänä päivänä Venäjällä jopa paremmin kuin aikoihin. Karjalan kieliä sekä karjalaista kulttuuria ja perinnettä vaaliva yhteistyö, juuri se mitä Karjalan Sivistysseura tänä päivänä rajan takana toimivien kulttuurijärjestöjen kanssa harjoittaa, on erittäin myönteinen asia. Näen sen tässä yhä kiihtyvällä tempolla muuttuvassa maailmassamme eräänlaisena Venäjän ja Suomen välisten suhteiden iskunvaimentajana ja siksi toivon sille menestystä jatkossakin.

AILA-LIISA LAURILA, kysymykset

Perheen nuorimman tyttären Eeva Muhosen kertoman mukaan Anna ja Iivo Kaukoniemen runsaat 30 vuotta kestänyt yhteinen elämä oli ”todellinen rakkaustarina”. ”Kun isä, piintynyt tupakanpolttaja, ei viimeisillä olleessaan enää itse jaksanut tupakoida, veti äiti itse henkoset ja puhalsi ne sitten isän suuhun.”

”Woi nyt oikein riskisti”

Anna ja Iivo Kaukoniemen kirjeenvaihto kertoo 1900-luvun alkuvuosien tapahtumista.

”A olipa siellä tsoma tyttöni, sen mie nain.” Näin pontevasti ilmoitti nuori Ivan Mitrofanoff palattuaan Uhtualla kotiinsa Trohkimalaan Likopäähän Evdokia Dorofejffin Lamminpohjassa pitämästä kaupasta. Ivan oli iskenyt silmänsä kaupanpitäjän tyttäreeseen Annaan.

Evdokia Dorofejff oli syntyjään **Sofronoff**. Hän oli jäänyt nuorena leskeksi ja niinpä Raumalla asuva veljensä **Ivan Sofronoff** koulutti kaikki sisarensa lapset. Perheen pojat Andrej (**Antti Alanko**), Ivan (**Iivo Alanko**) ja Zaharij (**Sakari Alanko**) olivat muuttaneet jo 1890-luvulla Suomeen Satakuntaan. Tytär **Anna (Kaukoniemi)** kävi Uudessakaupungissa suomalaisen kansakoulun ja vietti nuorena neitona paljon aikaa sukulaisissa Virroilla ja Kurussa.

Heimolaisia riitti eri puolella Suomea, karjalaiset suvut olivat naineet ristiin rastiin. Annan osoitteena Virroilla oli kauppias **Pavel Klementjeff** (Kotiranta) ja Kurussa **Ivan Dorofejff** (Alanko), kauppias hänkin. Pavel oli **Anastasia Klementjeffin** (Mitrofanoff) veli eli **Ivan Mitrofanoffin** (Kaukoniemi) eno ja Ivan Dorofejff puolestaan Annan eno. Hän taas oli naimisissa **Maria Klementjeffin** kanssa, joka oli Pavelin ja Anastasian sisar.

Klementjeffeillä kävi aikoinaan paljon vianalaisia vieraita ja monet Suomen vianalaiskauppiaat aloittivat puotipuksuina Virroilla.

Ivan Mitrofanoff oli tullut jo lapsena Virtain pitäjään, missä kävi kansakoulun. Vuonna 1903 Ivanilla oli kauppa Ostolassa, josta ei ollut kovin pitkä matka Virroille.

Annan ja Ivanin kirjeenvaihto vuosilta 1903–1906 on kiehtova kertomus kahden rakastavaisen kaipuusta toistensa luo, erillään olon tuomasta tuskasta, juoruista, sukulaisten ja vianalaisten kuulumisista ja pelosta joutua Venäjän armeijaan. Huoli sukulaisten suhtautumisesta heidän suhteeseensa (”pidä kirjeet piilossa, ettei ne

saa niitä käsiinsä.” ”Polta tämä kirje.”) on aiheena kirjeestä toiseen.

1903

Maaliskuussa 1903 Ivan aloittaa kirjeensä ”Hyvä Anna”, mutta kun nuoret ovat onnistuneet tapaamaan toisensa Virroilla, on Anna jo huhtikuussa ”rakas lemmittyni”. Nuoret ovat vannoneet toisilleen rakkauttaan ja Ivan odottaa hartaasti päivää, jolloin Anna olisi hänen omansa. Tunne on molemminpuolinen.

Mustasukkaisuus kalvaa ja välillä Ivan on suruissaan, kun Anna epäilee hänen olevan kirjeenvaihdossa jonkun toisen kanssa, jota hän ei edes tunne. Ihmettelee, miksi Anna ei usko häntä ja pyytää saada tietää kuka on valheen levittäjä.

Kesän lähestyessä Anna kirjoittaa ja sanoo, ettei kovin mielellään lähtisi kesällä Karjalaan, hänen kun tulee Iivanaa ikävä. Mutta ”kun vanha äiti tahtoo” niin on ”noudatettava hänen mielensä”. Myös pitkä ja vaivalloinen matka hirvittää Annan, hän myös arvelee Karjalassa olevan tylsää. Iivana huolestuttaa pitkä ero, kun

Iivo ja Anna Kaukoniemi

- ▶ Iivo Mitrofanoff eli Iivo Kaukoniemi syntyi vuonna 1885 Uhtuan Likopäässä ja kuoli Kuusamossa vuonna 1937.
- ▶ Anna Dorofejeff eli Anna Kaukoniemi syntyi vuonna 1887 Uhtuan Lamminpohjassa ja kuoli Kuusamossa vuonna 1957.
- ▶ Anna ja Iivo saivat kaikkiaan 13 lasta, joista kolme ensimmäistä syntyi Uhtuala. Osa lapsista kuoli pieninä ja yksi pojista kaatui talvisodassa.
- ▶ Molempien suvuissa oli useita heimo-henkisiä, jotka innokkaasti osallistuivat vianalaisten sivistämiseen ja elinolojen parantamiseen.

Anna suunnittelee Karjalaan menoa ”akkojen kanssa”.

Iivanilla on kaupassa apulaisenaan [Pekka] Pankkonen, mutta on jäämässä yksin, kun ”Pankkonen menee Karjalaan”. Suven hän arvelee pärjäävänsä, mutta syksylle miettii apulaista. Heinäkuussa Iivo kertoo kaupan käyvän ”puoli kuntosena niin kuin tämmösis pienis liikkeis voi toivoakin”.

Kesällä 1903 Anna kirjoittaa Uhtualta ja kertoo menomatkaansa Karjalaan. ”Matka kului jotenkin hyvin, Ouluun saavumme samana päivänä kuin lähdimme sieltä, sitten seuraavana päivänä laivalla Muhokseen, samana päivänä ajoimme eteenpäin. Sitten yöt päivät ajoimme. Torstai iltapäivänä saavuimme Kiannalle, olimme siellä yöt. Lähdimme perjantain aamuna veneellä, Lehtovaaraan saavuimme sinne kello 5 pj vasta, menimme samana päivänä Lonkaan, sinne saavuimme illalla.

Heti lähdimme, Lonkantaipaleella kuljimme sitä koko yön, pääsimme Wuoniseen klo 11 ap lauantaina. Kello oli jo 2 päivällä kun lähdimme Wuonisesta Uhtuaa kohden. Savilosolle saavuimme klo 2 ap sunnuntaina. Wuonisessa oli meitä vastassa Saviloson Timo vaimonsa ja sisarensa kanssa. Matkatoverit oli hyvät, erittäinkin Isäs. Hän oli kovin iloin ja hauska pappa. Mikko oli myös hyvä mutta Lukista ei ollut tietoa.”

Iivo kirjoittaa alati ikävästään ja kaipauksestaan ja odottaa aikaa, jolloin voi tavata Annan ja olla hänen kanssaan yhdessä. Hän pyytää jatkuvasti vakuutusta ikuisesta rakkaudesta ja uskollisuudesta.

Anna kirjoittaa harvemmin eikä ole aivan Iivon vaimon vakuuttaessa rakkauttaan. Anna kertoo kernaasti Uhtuan tapahtumista: ”[heinäkuussa] Lukki Her-

manoffille oli pidetty häät, meni Ryhjään naimisiin Jestelevein Mironan pojalle Fedorille. Häitä oli pidetty Matleenan päivästä maanantaihin asti. Sunnuntaina pidetään Kalle Afanasjeffin ja Kati Pällijeffin häät, tyttö on ollut kihloissa viime tiistaista asti. Lukki on saanut miehen, joka on pulsa puolittain mutta kova juoppo.”

Kesäaikana Uhtualla on ollut kiireistä, kun moni Suomeen mennyt oli tullut Karjalaan suvea viettämään. Vieraina ovat olleet ”eno ja täti 1,5 kk, Sakari 1 kk. Iivon kotona on käyty ja Iivon vanhemmat ovat käyneet. Häitä on vietetty kolmet: Iik... Ja Elisabet Remsujeff, S. Afanasjeff Ryhjästä ja Joudogei Tichanoff sekä ’kaikkein kuuluisimmat’ Hera Rotjon Antronoff ja Neiti Fedossa W. Klementjeff. Potafei Afanasjeff on taas täällä rukkasia vedellyt.”

Heinäkuussa Iivo ilmoittaa Annalle tilanneensa tälle yhdeksi vuodeksi *Kodin ja yhteiskunnan* ynnä käsitöitä. Anna vahvistaa, että lehteä on tullut Uhtualle. Syyskuussa Anna pyytää lähettämään röijyn luita, ”18 sentin 12 tus ja 20 sentin 12 tus” ja ilmoittamaan niiden sekä postmaksun hinnan. Anna ompelee käsin, mutta ei vieraille, kun ei ole masiinaa. ”Joskus käyn Marin koneessa”.

Anna huolehtii Lamminpohjassa olevasta [äitinsä] kaupasta. Elokuussa 1903 hän lähettää tavaratilauksen Pavel Afanasjeffille: ”Kauppias K. Herra P. Afanasjeff. Pyydän olemaan niin hyvän ja lähettämään isänne mukana seuraavat tavarat: 3 mt. Helmanauhaa tilkun väristä, väriä, yksi almanakka, 1 par. hansikkaita, saippua Waasan... täppäitä puhdist., 1 kg rosinoita, 1 Weskynöitä, 2 kg perunajauhoa ... pyydän lähettämään kalossit ... Terveisiä äitini ja minun puolesta. Kunnioituksella Anni Dorofejeff”.

Kaupankäynti on monelle vianalaiselle Suomessa liiketoimintaa harjoittavalle vaikeaa, konkurssit eivät ole harvinaisia. Lokakuussa 1903 Iivo kertoo huutokaupasta, jossa kauppias **Mihejeffin** talot ja huoneet myytiin. ”Saa asua näissä huoneissa, jotka sai kauppias Jussila ja toiset taas Jama, ensi vuoteen saakka. Sitten haluaa jo lähteä etsimään uusia kauppapaikkoja.” Loppuvuodesta Mihejeff, joka ei ole kertonut aikomuksistaan kotiväelleen, sekä **Pekka Metso** ovat Amerikassa. Kesällä 1904 Mihejeff, joka on ottanut nimekseen Mikkonen, palaa Ruotsin kautta Amerikasta ”kun on työ niin kovuan vaarallista muan alla”. Hän rupeaa kantamaan reppua Lapissa.

Marraskuussa 1903 Iivo käy Rovaniemellä, vuokraa kuusi huonetta, joista ”vuokraa täytyy maksaa tavattoman paljon”.

1904

Loppiaisenä 1904 Iivo on avannut kaupansa Rovaniemellä. Apulaisena on jälleen Pekka Pankkonen, kuten Ostolassa. Kauppa ei ole vielä niin vilkasta kuin toivoisi.

Annan kirjeet ovat käyneet harvoiksi, Iivo epäilee rankasti Annan rakkauden loppuneen, kun tämän kirjeet ovat käyneet lyhyiksi eivätkä tihku rakkautta. Sano toivovansa elämänsä loppuvan, jos Anna olisi löytynyt jonkun toisen. Anna syyttää postin kulkua, 10 kk posti oli ollut yhdessä paikassa ”kun oli rospuutto”.

Uhtualla järjestetään iltamia. Anna kertoo pesotoista eli häistä, joita oli pidetty Lamminpohjassa kolme viikkoa; Ryhjässä ja Likopäässä vielä kauemmin. ”Ei ole ollut hauskaa, pojat epäkohteliaita.”

Rovaniemellä järjestetään markkinat, joilla on Sirkus Hippotromea ja karuselli, jossa varsinkin naisihmiset pelkäsivät pyörtyvänsä.

Iivon vaimon kaipuu Karjalaan ja rakastettunsa luo, mutta hän arvelee, ettei voi vielä tulevana kesänä lähteä, koska ”Rovaniemen kauppa on uusi ja isompi kuin Ostolan, jonka tunti ja tiesi ja jonka olisi uskaltanut apulaiselle jättää”.

Iivo seuraa tiiviisti maailman menoa. Huhtikuussa hän kirjoittaa ”että Wenäjän ja Jaapanin välillä on sota”, ja arvelee, että Karjalaan tulee hyvin vähän tietoa. Hän kertoo panssarilaiva Petro-Pavlovskin räjäytyksestä ”Ainakin kuudes venäläinen sotalaiva, joka on hukkunut merenpohjaan”. Hän mainitsee saaneensa kirjeen Jekun Simolta, joka on sotaväessä mutta jonka ei arvele joutuvan sotatantereelle. ”Pataljoonansa on määrätty kesäksi Katizaan, jossa Keisari tulee kesää viettämään.”

Kesäkuussa Anna kertoo käyneensä noin 120 virstaa pohjoiseen Pääjärvenlahteen asti pyhiinvaellusmatkalla Ananien hevosella Waselin vaimon kanssa. ”Huotari oli kuskina.” Aikoo lähteä piakkoin Monasteriin, ”jos vaan ketä lähtee ihmisiä”.

Kirjeenvaihdossa on uskonnollinen viivähdde, Христос Бockpec -tervehdys on pääsiäisen aikaan Iivon kirjeessä, monasterissa käynnit, viittaukset pyhiinvaellusmatkoihin. Usein kumpikin mainitsee, että ”jos Jumala suo”. Jumalaa kiitetään hyvästä terveydestä. Iivonkin pohtii Solovetskoissa käymistä. Annan sitä oli suunnitellut, mutta höpinäksi oli mennyt.

Kesällä 1904 Sakarista (Dorofejeff-Alanko) on tullut ylioppilas. Sakari on Annan veli ja hyvissä väleissä Iivon kanssa; tule-

vat langokset kirjoittelevat tiheään toistensa kanssa. ”Hänen ylhäisyytensä Kenraalikuvernööri Bobrikoff on ammuttu hänen astuessaan ylös senaatin rappusia. Tekijä on eräs ylioppilas, senaattori Schaumannin poika. Murhaajan ammuttua ensin kolme kertaa Bkoffia ampui sitten itsensä kuoliaaksi samalla.”

Marraskuussa Ivan kirjoittaa olleensa ”melkein puolitoista kuukautta hommassa aivan melkein yksin, koska Pekka oli lähtenyt palveluksesta syyskuussa”. Nyt hän on ottanut puotilaiseksi erään tytön, jonka nimi on **Onerva Ahlqvist** ja kotoisin Helsingistä. Kun melkein joka puodissa on naismyyjä, päätti Ivankin ottaa. ”Niitä saa halvemmilla palkoilla.” Palvelijoiden palkkaamisessa on omat ongelmansa, ”kolmas piika on jo menossa, ensimmäinen oli h-ra ja toinen varas”.

Pitkään kestänyt ero on Ivanille raastava, hän sanoo elävänsä jännityksessä, sillä Annan vastauksesta riippuu hänen onnensa ja elämänsä. Anna siirtää jatkuvasti vastauksensa antamista, häntä huolestuttaa mahdollisuus, että Ivan joutuisi armeijaan.

Armeijan synnit ovat monien kirjeiden keskeinen aihe. Joulukuussa Anna kirjoittaa vienalaisten syyneistä. ”Eilen tulivat pojat Kemistä synnistä. Uhtuasta otettiin neljä, nimittäin Siitarin Karppa Lamminp[ohjasta], Rotosen Huotar in poika Issakkalasta, ja Mokrussan Waseli Ryhjästä sekä Kyläniemen Waseli Likopäästä. Ojalan Tero ja Atalan Iivana pääsivät kokonaan pois. Timolan Simana ja Enonsuun Aleks jäivät ensi vuoteen.”

Ivan on varma, ettei hän armeijaan joudu, kesällä 1906 hänestä pitäisi tulla ”лѣкотник”, erivapauden armeijasta saanut.

1905

Tammikuussa Anna kirjoittaa, ”ettei ole kerjennyt ajatella koko asiaa”, jonka Ivan oli hänelle esittänyt. ”Enkä ole viellä äidilleni ilmoittanut”. Anna sanoo, ettei tee koskaan mitään kysymättä äidiltään ja viittaa Raamatun kymmeneen käskyyn ja isän sekä äidin kunnioittamiseen. Lupaa pian kirjoittaa ”kun sen asian oikein tuumaamme äidin kanssa”.

Kertoo käyneensä loppiaisena Waarakylässä, jonne on matkaa 65 virstaa, **Maria Tichanoffin** ja erään vaimon kanssa. ”Räihässä on kovin paha elämä, eivät isä ja poika ollenkaan sovita. Taidetaan lopettaa kauppa kokonaan pois ja Waseli

Ivan matkasi 1900-luvun alussa usein paikasta toiseen polkupyörällä.

joutuu pois kodistaan maailmalla. Ihmiset puhuvat niin.”

Hieman myöhemmin Anna kirjoittaa lisää Räihän perheen kuulumisia. Perheessä on erottu, Waseli elää toisessa pytinkissä vanhemmistaan erossa, on sisko passarina. Ero tuli siitä kun poika varasti isältään rahaa satakymmenen ruplaa. ”Räihänenkin etsii kainaloista kanaista, viisi viikkoa takaperin lähtivät sulhasiksi kolmella hevosella Wuokkiniemeen erääseen kauppiaan tyttäreeseen, jonka nimi on Anni Titoff. Tyttö on vielä nuori, vasta kuusitoista täyttänyt, Suomessa kasvanut ja on kansakoulun käynyt läpi... Vaan itse Räihänen oli tänään Wuokkiniemessä, emme tiedä mitä vaan luultavasti asiaansa perustamassa. Sanotaan että äijän päivänä tulee häät. Kyllä sen tytön sanotaan olevan sellaisessa villissä että ohhoh. On maksanut kaksikin ruplaa kirjeen tuojalle Uhtuaan. Tyttö sanoo että jos häntä ei vanhemmat an... niin hän hyppää Waselin...”

Toukokuussa Anna lupaa, että häät pidetään kesällä 1906, jos Ivan saa vapautuksen synnissä. ”Kyllä se Räihänen sai kovasti fiksun akkan, se on niin kovasti silkissä ja kullassa että ohhoh, muun muassa ranne renkaat ja kulta kellot sekä sormukset lukemattomat. Ja kaunis hän on kasvoiltaan mutta kovasti pieni, ei minunkaan mittainen kooltaan.”

Petrun päivä on tulossa ja Ivan pohtii aikooko Anna solmia solmuja kenenkään kanssa. Mainitsee, että Sakari lähtee kesäksi Karjalaan, mutta ei tiedä asiaa miksi.

Syysyllä Ivan kiittää Annaa kirjeestä, ”joka tuli viime hetkellä, päivän parin myöhästyminen olisi riittänyt meidät ikuisesti erottamaan”. Hän aikoo rientää ”tänä talvena luokseen ja silloin vietämme häämme”.

Marraskuussa Ivan kirjoittaa, että on tu-

”Woi nyt oikein riskisti. Monet tuhannen sydämelliset terveiset ynnä lämmin suutelo, ijäti sinua sydämellisesti rakastavaltalivanaltasi”.

lossa viiden viikon päästä [Uhtualle], mutta että tulo voi viivästyä liikeasioiden vuoksi. Käy ilmi, että Ivan on sanonut syksyllä kirjoittamassaan kirjeessä, että ”se on viimeinen”, ja ihmettelee mitä lienee ajatellut, ja pyytää Annaa polttamaan kirjeen. Anna lienee näin tehnyt, sillä kirjettä, jossa voi arvailla Ivanin ilmoittaneen kyllästyneensä odottamaan jahkailevan Annan vastausta naimisiinmenosta, ei ole löytynyt.

Joulukuussa Ivan on Uhtualla ja kirjeitä lähetellään Likopään (Ivanin koti) ja Lamminpohjan (Annan koti) välillä käsi-postina. Päiväämättömässä kirjeessä Ivan sanoo, että Ojalasta palatessaan yritti tulla noin vähän yli 8 mutta ”tulet teillä oli samuksissa”. Olivat ajaneet pihaan, mutta oli pimeää. On syntynyt ilmeinen väärinkäsitys tapaamisen ajankohdasta. Kysyy, saako tulla saman (torstain) päivän iltana. Aikoo tulla ”salaa suksessa” ja pyytää vastausta kysymykseensä kirjeen tuojan mukaan.

Läheittämissään vastauksessa Anna harmittelee, ettei tiennyt Ivanin tulevan Ojalan kokouksen jälkeen ja oli mennyt maate. Valittelee epäsovivaa asua. Lupaa, että Ivan voi tulla kello 6.

”Ojalan kokous” lienee ollut 21.12. pidetyn kansalaiskokouksen suppean piirin järjestämä suunnittelutilaisuus. Sen luonteva pitopaikka olisi juuri ollut Vanha Ojala, P. Afanasjevin eli Ukko-Paavon syntymäkoti, jossa hän ilmeisesti yöpyi, koska Ojalasta vain kivenheiton päässä seisova oma talonsa oli jo muussa käytössä. Voidaan arvailla, että Ukko-Paavo ja Ivan tulivat Kuusamosta Uhtuaan yhtä matkaa ja tuohon kokoukseen he sitten kutsuivat muutamia Uhtuassa asuvia keskeisiä puuhamiehiä, vaikkapa Jeremejeffin ja Waaran (Andronoff).

P. Afanasjev on kirjoittanut muistiinpanoja 20.12.1905 otsikolla ”Muistelmia vierailulta Wienan Karjalassa”.

Vienan Karjalaisten Liiton perustamisen valmistelevaan kokoukseen Vaasaan kokoontuivat ainakin nämä kuvan henkilöt: istumassa vas. rouva Selma Kaukoniemi, kauppias Timo Manner, kauppias Pekka Pankkonen, kauppias Aleksei Mitro, kauppias Paavo Ahava, rouva Anni Kaukoniemi ja kauppias Iivo Kaukoniemi. Takana seisomassa vas. kauppias Simo Kaukoniemi, tohtori-insinööri Benjamin Mitro, kauppias Jaakko Karppala, kauppatukustaja A. Kanerva, kauppias Miitrei Arhippainen, kauppias Vasili Andronoff, kauppias K. Haurinen ja kauppias Kirill Lipkin. Anna ja Iivo Kaukoniemi olivat avioituneet kolme kuukautta ennen Vienan Karjalaisten Liiton alustavaa perustamiskokousta.

”Eilen pidetyssä alustavassa kokouksessa ei näkynyt paikkakunnan parempiosaisia, vaikka oli kutsuttu, lähdimme kolmin miehin. Kilometri Uhut-jokea alas, kirkon vieressä koulu, Isännät emännät kotona, opettaja puoliso Lesojeff, myötmielinen kansan asialle, oli ollut matkalla kokoukseen, väärinkäsityksen vuoksi oli tullut estetyksi, aseman alttiiksi laittaminen käy ilmi, kehotimme pysymään kotona. Lupasimme tulla koululle viinattomalle joulukuuselle. Sitten ajoimme hevosella kyläkunnan poliisimestarin nk. uratniekan puheille, tiedustelimme, mitä herra oli tarkoittanut, kun oli kansalaiskokouksen kokoonkutsujia ja kokoontuvia uhitellut muka erityisillä toimenpiteillä ja aikonut tulla kokousta hajottamaan. ’Herra’ näytti hätäntyneeltä ja avuttomalta. Lopetettiin suukopun pitämisen ja tulkoon itsekin seuraavana päivänä kokoukseen mutta turvallisuudesta pitäkään itse huolen”.

Myös 21.12.1905 kokouksesta P. Afanasjev on tehnyt muistiinpanoja. ”Suunnitelmissa oli ollut pitää kansalaiskokous kunnanhuoneella mutta kunnanvanhin ja sihteerinsä virkamatkalta palattuaan eivät palatsiaan tarkoitukseen luovuttaneet. Pistettiin viesti vierimään, että kokoonnutaan 21.12. Leskelän pirtissä. Ääriään myöten

täynnä, paikalle saatu pyynnöstä Uhtuan intelligenttiäkin.”

Joulukuun 21. päivänä pidettyyn kansalaiskokoukseen oli saapunut n. 300 kansalaista. Puhetta johtamaan valittiin talollinen Ivan W. Mitrofanoff ja pöytäkirjaa kirjoittamaan talollinen **Wasilij I. Jeremejff**.

Joulun aikaan (”2na rostuon pruos.”) Anna saa jälleen postia Ivanilta Likopäästä. Hän kirjoittaa kertoneensa äidilleen ”keskinäisen sopimuksemme (nim. eilisen) niin hän tuumasi ja tahtoi, että myös panisimme sen suuren homman vireille jo ennen kuin sopimuksemme oli. Hän tahtoi nääs halusta sinua minnänään pitää luonaan vähän enemmän aikaa ... Nyt minä esitän sinulle rakas Anna että voit myöntyä siihen että tällä viikolla pitäsimme häämme ja siihen määrään jotta minä saisin tuoda sinut kotiin jo ensi sunnuntain seudussa ja sitten vihille kun tulee vieristä. Että saisimme täällä Trohkimalassa olla edes vähä aikaa yhdessä... Keskiviikkona tai torstaina sitten panen tulemaan sen suuren joukon ja lauantaina tai sunnuntaina sitten noudan sinut tänne. Pidempien tšcheremonien luulen olevan tarpeettomia, vieristä [loppiainen] sitten ventsälle [vihille] ja seuraavina arkipäivinä Lappia kohden.”

Anna ja Ivan vihittiin 20. päivänä tammiukuuta 1906. P Afanasjevilta Kuusamosta tuli Ivanille Rovaniemelle 17.2.1906 leimattu postikortti: ”Yhdytkö perustamaan W:n Karjalaisten Liittoa? Ohjelma on sulle ennestään tuttu. Anna pikainen vastaus”.

E. Andronoff, W. Jeremejff, Iwan Mitrofanoff ja P. Afanasjev allekirjoittivat 1.4.1906 lentolehtisen, jolla vienalaisia kutsuttiin 25.4. Vaasaan perustamaan Wienan Karjalaisten Liittoa. 25.7.1906 postileimattu kortti tulee Ivanille Filppulaan Pohjoislahteen, lähettäjänä P. Av Tampereelta: ”Woisitkohan Annasi keralla saapua Tampereelle jo ensi viikon alku päivinä? Asuntoni on Hämeenkatu No 29. (huoneita matkustaville). Huoneen olen tilannut sinunki varallesi.”

3.–4. päivinä elokuuta 1906 Tampereella perustetaan Vienan Karjalaisten Liitto.

EVA-KAISA LINNA

Lähteet:

Anna Dorofejffin ja Ivan Mitrofanoffin kirjeenvaihto vuosilta 1903–1905.

Kansallisarkisto, Paavo Ahavan arkisto (Ukko-Paavo).

Kirjeenvaihto Ukko-Paavon pojanpojan Paavo Ahavan kanssa.

Kolatselkä on yksi Tulemajärven kylistä, joka kuuluu nykyisin Prääsän piiriin Karjalan tasavallassa Venäjällä.

Perikseenantamaton
karjalaismies
kasvoi
Suvi-Karjalassa

Akilan Iivana – Jukka Akimov

Akilan Miikulan, Olešan poigu livan, tunnetaan myös Jukkana. Tulemajärven Kolatselässä syntynyt Jukka Akimov muutti vaimonsa Eevi Akimovan kanssa Suomen pääkaupunkiseudulle vuonna 2008.

Yli 60 vuotta naimisissa ollut pari elää nykyisin rauhallista elämää palvelukodissa, mutta periksiantamaton karjalaisuuden puolustamisen henki roihuaa vahvana edelleen.

On alkuvuoden pakkaspäivä ja ilta jo

Vanhassa valokuvassa Jukka eli Ivan Akimov työskentelee pöytänsä ääressä Karjalan radiossa.

hämärtyy, kun astelen tulppaanikimppu kainalossani vantaalaisen lähiön lumista kävelyreittiä. Onneksi matka Raikukujan palvelukotiin ei ole pitkä ja pian **Jukka Akimov** tervehtii ovellaan iloisesti ja ripustaa takkiani naulakkoon.

Olin tiedustellut sähköpostissa hänen vointiaan ja mahdollisuutta saapua haastattelemaan. Puhelimessa hän oli sitten luvannut, että kerrottavaa riittää, voimme ”pagista” vaikka yöhön saakka. En aio viipyä yöhön asti, mutta isäntä vaikuttaa niin virkeältä, että uskon voivani kuunnella hänen puhettaan usean tunnin ajan.

Aluksi istumme olohuoneeseen ja teemme tuttavuutta **Eevi**-rouvan kanssa. Hänestä kerron lisää kainalojutussa, koska pääjuttu täyttyy karjalaisuuden ja Sivistysseuran merkityksen pohdinnoista. Jukka Akimov on tutkinut seuran historiaa perin pohjin erityisesti niinä vuosina, kun on asunut Suomessa. Omaksikin hämmästykseseen hän huomaa täyttävänsä tänä vuonna jo 85 vuotta.

Historialähteiden pohjalta koostamansa käsikirjoituksen Akimov lahjoitti Sivistysseuran 100-vuotisjuhlassa Tampereella kesällä 2006 ja se painettiin kirjaksi viimein vuonna 2013. Siinä hän valottaa seuran synnyn alkuvaiheita ja avaa näkökulmia

myöhempiin vuosiin aidolla karjalaisella painotuksella.

Akimovin mielestä karjalaisten elämässä, liikkeissä ja historiassa olisi vielä paljon enemmänkin tutkimista kuin tähän mennessä on tehty. Suomalainen sivistyneistö ja kauppiat tekivät aikoinaan arvokkaan työn ryhtyessään auttamaan Vian Karjalaa 1900-luvun alussa. Työsarkaa on jäljellä vielä nykypäivänäkin.

– Suomalaiset löysivät pirtissä kannelta soittavan musikan, mutta itse Karjalan kansa ei tunnista omaa itseään. Venäjäksi Karjalasta ei ole paljon mitään tietoa. Sen sijaan suomalaiset ovat vahvistaneet karjalaisten itsetuntoa ja ymmärrystä omasta

Inkeriläistaustainen Eevi Akimova ja aito karjalainen starikka Jukka Akimov ovat viettäneet kesä Pielavedellä, joka on yksi suvun asuinpaikoista Suomessa.

Jukka Akimov esittelee kirjahyllyyn asettelemaansa perhekuvia, tyttärien perheitä, lastenlapsia ja lastenlastenlapsia.

olemassaolostaan, hän sanoo.

Omasta lapsuudestaan ja nuoruudestaan Jukka Akimov muistaa, miten paljon Raja-Karjalassa ihmiset olivat keskenään läheisessä yhteistyössä. Kielikin oli laajalla alueella samaa livvin karjalaa. Valtakuntien raja vedettiin Tulemajärven ja Salmin pitäjien väliin, mutta asukkaille sen yli liikkuminen kuului normaaliin elämään – kunnes kaikki loppui.

– Esimerkiksi yksi tädeistäni asui Salmin Manssilassa ja sitten myöhemmin Pielavedellä, jonne hänet on haudattukin. Jäimme kahteen valtakuntaan, vaikka olimme yhtä perhettä.

Akimov on hiukan harmissaan siitä, että

juuri Karjalan kohtaloksi koitui jääminen niin alttiiksi idän ja lännen valtataisteluille. Hänen laskujensa mukaan rauha on tehty kaikkiaan 11 kertaa ja aina karjalaiset ovat tavalla tai toisella joutuneet kärsimään.

Jukka Akimov on syvästi huolissaan karjalaisten määrän vähenemisestä Karjalan tasavallassa. Vuonna 1959 heitä laskettiin olevan noin 85 000. Vuoden 1989 mittauksessa määräksi tuli 79 000. Määrä oli siis laskenut 30 vuodessa vain 6 000. Viime vuonna karjalaisten määräksi ilmoitettiin 45 500, minkä mukaan 27 vuodessa pudotus olisi ollut peräti 33 500!

– Eräs unkarilainen tiedemies on sano-

nut, että jos tahti jatkuu samanlaisena, ennusteen mukaan vuonna 2080 ei ole enää kuin muutama karjalainen jäljellä.

Akimovin mukaan yksi syy jyrkkään laskuun on, että Venäjän valtio ei tunnusta karjalaisia kansaksi. Hän toteaa nykyisin taas voimissaan olevan käsityksen, jonka mukaan väestön pitää olla venäläistä samaan tapaan kuin Neuvostoliiton aikana kaikkien piti olla yhtä ja yhtenäistä neuvostokansaa.

– Pääargumentti Venäjän politiikassa on, että Venäjän valtion pelätään hajoavan. Tästä syystä Karjalan tasavallan kansalli-

suuspolitiikan ministerikään ei toimi sen puolesta, että karjalaisuus säilyisi.

Akimov toistaa jo *Karjalan Sivistysseuru* -historiakirjassaan kertomansa tapahtumat vuodelta 1920, jolloin koottiin karjalaisten ensimmäinen yhteinen kongressi. Edustajat siihen valittiin ympäri Karjalaa vastikään perustetusta kommuunista. Siihen katsottiin kuuluvaksi 41 aluetta, joissa tuolloin asui virallisen tiedon mukaan 89 050 karjalaista.

Akimovin laskujen mukaan 40 000 ihmisellä oli oikeus osallistua kokousedustajien valintaan ja nimetä kokoukseen 80 henkilöä. Todellisuudessa kokoukseen valittiin 142 edustajaa. Akimovin mukaan lähes puolet kokousedustajista oli todellisuudessa venäläisiä bolševikkeja, ei karjalaisia.

Samana vuonna 1920 alkoivat Tartossa Suomen ja Neuvostoliiton väliset rauhanneuvottelut 12. kesäkuuta. Niissä oli määrä ratkaista ennen kaikkea Neuvostoliitossa asuvien karjalaisten asioita, mutta neuvotteluja johtanut **J. A. Berzin** ei suostunut edes ottamaan puheilleen sen enempää oman maan karjalaisia kuin Suomesta asialle lähetettyä **Pekka Pankkostakaan**.

Neuvostoliitto joutui kuitenkin lopulta hyväksymään karjalaisille tärkeitä asioita, kuten autonomisen itsehallinnon ja neuvostosotilaiden siirtämisen pois Neuvosto-Karjalasta.

– Karjalaiset halusivat oikeuden omaan elämäänsä ja heillä oli pyrkimys omaan valtiolliseen rakenteeseen. Tarton sopimuksia ei kuitenkaan noudatettu! Karjalaisilta ryöstettiin kaikki, maamiehiltä siemenviljatkin.

Itä-Karjalan kansannousuna tunnettu kapina alkoi lokakuussa 1921. Tunkuan Koivuniemeen kerääntyi 14. lokakuuta neuvonpitoon toistasataa miestä eri alueilta. He pohtivat, miten olisi mahdollista vastustaa bolševikkien sortovaltaa ja saada Karjala itsenäiseksi valtioksi. Akimov kertoo, että Venäjän virallisessa historiassa tämä vaihe on nimetty väheksyvästi ”karjalaisten seikkailuksi”.

Karjalan Sivistysseura osallistui tuon ajan pohdintoihin kutsumalla kokoon yli 60-henkisen heimolaisjoukon Suomen puolella. Rahaa saatiin kerättyä kokoon noin 22 000 markkaa. Itä-Karjalassa vastarintaliikkeen johtoon astui **Vasili Lesonen** (Vasili Sidorov) ja ryhdyttiin taisteluihin. Alueita saatiin vallattua omaan haltuun aina Repolaa ja Kiestinkiä myöten.

Akimov muistuttaa, että kapinahenkeä oli myös Suvi-Karjalassa eli Aunuk-

Akimovien vanhaa ja nuorta perhettä. Talo on entinen vapaa-ajanasunto Karjalan tasavallassa.

sen seudulla eikä vain pohjoisessa. Vitelen, Tulemajärven, Vieljärven ja Kotkatjärven kulmilla toimiin tarttui liki tuhat miestä.

– Tiedän, että Vieljärven seudulta ainakin 15 miestä ammuttiin kuoliaaksi, hän sanoo.

Asiat menivät sitten niin kuin menivät, Karjalan kansaa koeltiin entistä kovemmin kourin ja helmikuun 1922 loppuun mennessä oli Suomeen saapunut yli 11 000 itäkarjalaista pakolaista.

Akimovin tietojen mukaan neuvostosotilaita kaatui taisteluissa noin 1 400, mutta karjalaisista kaatuneiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Vuosina 1921–1922 vangittiin 1 165 karjalaismiestä, joista 397

ei koskaan saanut armahdusta.

Kun sitten glasnost koitti 1980–1990-lukujen taitteessa, alkoi uusi avoimuuden aika, mutta karjalaisissa ei ollut enää tarpeeksi voimaa ryhtyä toden teolla vaatimaan oikeuksiaan. Mitä tulevaisuus mahdattaa tuoda tullessaan?

– *Seitsemää veljestä* ei ole vielä karjalaksi kirjoitettu, Akimov sanoo.

Hänelle ei riitä sellainen karjalaisuus, joka mitataan feresin helman pituutena tai romantiikkaa huokuvina lauluina ja tansseina.

– Pysy sinä rehellisenä ja lujana karjalaisena, hän evästää minut ulos eteisestään.

AILA-LIISA LAURILA

Jukka Akimov toivoo, että nuori polvi muistaisi tehdä työtä karjalaisuuden säilymisen puolesta.

Kolatselässä kuuluu vain susien ulvontaa

Ivan eli Jukka Akimov syntyi Tulemajärven Kolatselän kylässä 6. syyskuuta vuonna 1931. Hän kävi suomenkielisen seitsenvuotisen peruskoulun ja vuosina 1941–1944 kolmen vuoden ajan Suomen koulua. Sotavuosina koulua johti kuuluisa **Pekka Ruotsi** ja hänen vaimonsa **Inkeri** opetti Jukkaa.

– Neljännen luokan päätyttyä suoritin tutkinnon ja isä pyysi, että lähtisin opiskelemaan, Akimov kertoo.

Niin hän lähti Petroskoihin 1940-luvun lopussa. Sisaret, kaksostytöt, menivät kouluun Vieljärvelle ja **Volodja**-veli jäi vielä Kolatselkään. Jukka oli kulkenut isänsä mukana sepän-töissä ja rakennushommissa. Siksi rakennusarkkitehtiopinnot kiinnostivat. Niiden pariin hän myös pääsi ja opiskeli vuodet 1949–1953.

Vuonna 1949 Karjalaan alettiin koota suomenkielisiä ihmisiä ja niin Kolatselkään

saapui muuan **Eevi**. Hän oli inkeriläinen ja syntynyt lähellä Pietaria, mutta kulkenut pitkän kierroksen Siperiaa ja Viroa myöten. Kolatselässä hän aloitti työt sairaalassa.

– Tuohon aikaan Tulemajärvi ja Kolatselkä olivat vilkkaita ja täynnä elämää. Meillä oli jopa oma sairaala, jossa oli vuodepaikkoja ja synnytysosasto. Nykyään Kolatselässä kuuluu vain susien ulvontaa.

Nykyajan Karjalan-matkaaja ohittaa Kolatselän kylän, jos ajaa valtatieä Sortavalan ja Prääsän välillä. Hän ehtii ehkä huomata, miten järvi välkehtii, ja rannassa näköttävät pienet harmaat kylät.

Akimovien mukaan paikkakunnalla leimahti 1940-luvulla todellinen suomalaisuuden henki.

Sinne saapui myös sellaisia inkeriläisiä, jotka olivat olleet hetken aikaa Suomessa. Eevinsä Jukka tapasi ollessaan käymässä Petroskoista kotikylässään. Naimisiin pari meni vuonna 1953. Seuraavana vuon-

na syntyi tytär **Viktoria** ja vuonna 1958 **Marina**.

Tuohon aikaan karjalaiskyliin virtasi myös valkovenäläisiä ja muita vieraita esimerkiksi metsätyömaille. Suomalaisuuden henki hiipui ja Akimovit asettuivat Petroskoihin. Vuonna 1963 Jukka sai tarpeekseen rakennustöistä ja aloitti opinnot yliopiston filologisessa tiedekunnassa, missä pääsi jatkamaan suomen kielen opintojaan.

– Olin 32-vuotias ja halusin muuttaa elämäni. Vanhin tytär lähti kouluun.

Syksyllä 1967 Jukka Akimovista tuli sitten radiotoimittaja, kun hänet kutsuttiin töihin Karjalan radioon ja televisioon. Suomenkielisessä toimituksessa työskenteli tuohon aikaan neljä toimittajaa, yksi kirjeenvaihtaja ja yksi kääntäjä.

– **Hilja Martikainen** toimitti siihen aikaan uutisia suomeksi. Minun suomeni oli sillä tasolla, että minun uskottiin voivan työskennellä toimituksessa. Keväällä tein ensimmäisen lähetyksen Vieljärven sohoosista. Puhuin karjalaa.

Vieljärveläinen **Ivan Nikitin** oli tuohon aikaan päätoimittajana, ja hän antoi Jukan tehdä ohjelmia mistä aiheista halusi. Niinpä hän kiersi kansan parissa ja välitti kuulijoille heidän tuntojaan. Hänestä tuli Karjalan radion johtaja ja hän jäi eläkkeelle vuonna 1992.

Vuodet 1972–1975 hän ehti työskennellä Neuvostoliiton suurlähetystössä Helsingissä kääntäjänä ja tulkkina. Tuohon aikaan rakennettiin muun muassa Loviisan ydinvoimalaa ja kaasuputkea. Vuonna 1992 eläkkeelle jäädessään Akimov oli Karjalan tasavallan valtion tv- ja radiokomitean johtajan sijainen jonka toimialaan kuului karjalan-, suomen- ja vepsänkielisen tv- ja radiolähetysten yhdistetty toimitus.

– Nykyään Karjalaan on perustettu etnokeskuksia ja se on hyvä asia, mutta entisaikaan karjalaista kulttuuria oli moninkertaisesti enemmän. Nyt karjalainen itsetunto on lähes kadonnut ja siksi ihmiset kirjautuvat kansallisuudeltaan venäläisiksi.

Akimovien koti on siis vantaalaisessa palvelukodissa. Kun Eevi oli saanut sairaskohtauksen vuonna 1992, Jukka jäi pois työelämästä vaimoaan hoitamaan, vaikka olisi omasta mielestään voinut jatkaa uurrastamista vielä vaikka kymmenen vuotta.

Lisäksi omaa perhettä on pääkaupunkiseudulla jo monta polvea, lapsia, lastenlapsia ja lastenlastenlapsia. He ovat isovanhemmille tärkeintä maailmassa.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Ilmari Homanen kertoo Koulukoti Väinölästä ja säätiöstä sen takana

Väinölä antoi eväät elämään

Oppikouluaikanaan **Ilmari Homanen** asui Nurmijärvellä karjalaisia lapsia varten perustetussa Koulukoti Väinölässä ja toimi myöhemmin useita vuosia koulukodin kannatusyhdistyksen seuraajan Säätiö Väinölään tilintarkastajana. Hän kertoo Väinölään tarinan, paljolti oman muistinsa varassa ja koulukodin asukkaan näkökulmasta – asiatietoja ja omia kokemuksiaan.

Voidaan sanoa, että Väinölään tarina alkaa siitä, kun Karjalaseurojen Keskusliitto alkoi suunnitella koulukodin perustamista karjalaisille lapsille. Koulukodin perustaminen oli liiton toiminnanjohtajan **Lauri Kuntijärven** kuningasajatus. Suunnitelmaan kuului, että koulukoti tulisi sijoittaa jonkin toimivan oppikoulun yhteyteen. Tarkoitukseen sopivaksi paikkakunnaksi katsottiin Nurmijärvi, missä toimi Nurmijärven yhteiskoulu.

Karjalakerhojen Keskusliitolla ei ollut mahdollisuutta ottaa koulukodin taloutta omalle vastuulle. Talousasia ratkaistiin niin, että koulukotia varten perustettiin 1938 Itä-Karjalaisten Koulukodin Kannatusyhdistys ry, jonka tehtäväksi tuli tarvittavien varojen hankkiminen.

Kannatusyhdistyksen johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin professori **Lauri Kettunen**. Varoja saatiin lahjoituksina mukavasti kokoon, sillä lahjoittajia, karjalaisia liikemiehiä, mm. **Janne Rajamaa** ja muita löytyi runsaasti. Koulukotitoiminta aloitettiin vuokraamalla tähän tarkoitukseen ensiksi kunnostamiskelpoinen Palomäen talo ja myöhemmin tilaa pankinjohtaja **Lauri Kostialta**.

Jo 1. syyskuuta vuonna 1938 pääsivät ensimmäiset 14 oppikoululaista koulukotiin asumaan ja siitä jaloin koulua käymään. Koulukoti nimettiin Väinöläksi.

Vuonna 1940 kannatusyhdistys osti Nurmijärven seurakunnalta suurehkon maapalstan, joka sijaitsi kahden kilometrin päässä kirkonkylän keskustasta ja siellä olevasta koulusta. Palstan pinta-ala oli yli viisi hehtaaria. Maatalousseurojen Keskusliiton välityksellä onnistuttiin ostamaan puolella hinnalla kaksi puutaloa, 60 neliötä kumpikin, ns. ruotsalaistaloja, toinen poikia ja toinen tyttöjä varten.

Säätiö Väinölään tilintarkastus vuodelta 2005, vasemmalla Toini Anttonen ja Kaarina Ahonen, oikealla edessä puheenjohtaja Riku Paanila sekä Ilmari Homanen ja Seija Korpela.

Ruotsalaistalot pystytettiin palstalle Raalaan ja Ihantolaan johtavien teiden kulma-alueelle niin, että pihapiiriä rajoittamaan tulivat talojen lisäksi liiteri-possula ja hiilivarasto. Alkuraivaus, pohjatyöt ja taloelementtien pystytys suoritettiin talo-koivoin. Monet yritykset lahjoittivat taloihin kalustoa, astioita ja muuta tarpeellista. Yhtyneet Villatehtaat lahjoittivat peitehuopia ja kustantajat oppikirjoja.

Väinölään koulukodin rakennukset vihittiin käyttöön 24. maaliskuuta vuonna 1941. Muu osa palstaa oli metsää ja pieneltä osin perunamaata ja kasvitarhaa. Sienet ja puolukat voitiin kerätä ja halkoja hakata omasta metsästä ja näin todella tapahtuikin.

Taloissa oli alakerrassa keittiö, olohuone ja kaksi kammaria sekä yläkerrassa kaksi kammaria. Tyttöjen talon alla oli sauna ja kellaritiloja. Tyttöjen talon olohuonetta käytettiin koulukodin yhteisenä ruokasalina ja tarvittaessa kokoustilana. Keittiössä valmistettiin yhteisön ruuat.

Yhdessä huoneessa asui kodin johtajatar **Iro Juurikainen** pienen **Heikki**-poikansa kanssa ja muissa huoneissa koulutyttyjä. Poikien talon keittiössä oli lämmitys-

panu ja pieni kirjasto, muissa huoneissa asui poikia, ellei joku kammareista ollut vuokrattuna ulkopuoliselle. Talot lämmitettiin haloilla tai hiilillä.

Pojat tekivät halkoja, kantoivat hiiliä ja huolehtivat lämmittämisestä. Tytöt auttoivat ruuanlaitossa ja erilaisissa keittiöaskareissa. Sotavuosina possulassa kasvatettiin sikoja.

Sodan jälkeen vuonna 1945 tuli tieto, että Väinölään kannatusyhdistys on lakkautusuhan alainen ja lakkautuksen yhteydessä sen omaisuus takavarikoidaan. Kannatusyhdistyksen johtokunta harkitsi heti asiaa ja päätti ryhtyä perustamaan kannatusyhdistyksen tilalle säätiötä.

Karjalaiset liikemiehet **Juho Mattinen**, **Probus Rahikainen** ja Janne Rajamaa lahjoittivat säätiön alkupääomaksi huomattavan rahasumman kukin. He toimivat myös säätiöhakemuksen allekirjoittajina. Suurin lahjoitus tuli tuntemattomalta lahjoittajalta, joka myöhemmin paljastui **Boris Karpelaksi**.

Muista lahjoittajista mainittakoon **Jere Takalo**, **Niilo Seppänen** ja Wihuri-rahasto. Säätiöasiaa koskeva säädökirja allekirjoitettiin 10. helmikuuta vuonna 1945 ja jo 23. helmikuuta oikeusministeriö (Ur-

ho **Kekkonen** ministerinä) hyväksyi Säätiö Väinölän perustamisen ja sen säännöt.

Onkohan kukaan muu pystynyt tällaisella vauhdilla säätiötä perustamaan? Oli kiire, sillä 28. kesäkuuta kannatusyhdistys todella lakkautettiin. Kannatusyhdistyksen yleinen kokous oli tätä ennen päättänyt lahjoittaa koulukotikiinteistönsä Säätiö Väinölälle. Tämä sitten jatkoi koulukoti Väinölän ylläpitämistä.

Säätiö Väinölän tarkoituksena oli auttaa opintielle lahjakkaita, vähävaraisia syntyperältään karjalaisia nuoria varaamalla heidän käytettäväkseen koulukoteja, antamalla heille apurahoja tai halpakorkoisia lainoja opintojen harjoittamiseen ja muutenkin tukea karjalaisten henkisiä ja taloudellisia pyrintöjä.

Säätiö ylläpiti koulukoti Väinölää muutamia vuosia, mutta rahavaikeuksien vuoksi se joutui lopettamaan koulukodin keväällä 1949 ja rakennukset vuokrattiin kunnan virkailijoiden työsuhteasunnoiksi.

Väinölästä valmistuneet viimeiset ylioppilaat olivat **Niko Liehu** ja **Helena Vaara** (myöhemmin **Kettu**). Säätiö omisti koulukodin kiinteistön vuoteen 1979 saakka. Kiinteistöä oli tarjottu Nurmijärven kunnalle vuodesta 1977 alkaen, mutta kunnan kunnanvaltuusto hyväksyi kaupan vasta 31. tammikuuta vuonna 1979.

Säätiö Väinölä jatkoi toimintaansa jakamalla apurahoja karjalaisille opiskelijoille ja tukemalla karjalaisia kulttuurihankkeita. Säätiön varoin on pystytetty mm. Domnan pirtti, Laukunkantaja-patsas ja Itkijä-patsas.

Kesäkuussa 2015 Säätiö Väinölä fuusioitui Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiöön, rekisteröintipäivä oli 12.6.2015.

Tulin Väinölään poikien talon asukkaaksi 11-vuotiaana syksyllä 1942 ja asuin talossa seitsemän vuotta kevääseen 1949 saakka, lukuun ottamatta kesä- ja joululomia. Nuori ensiluokkalainen sijoitettiin olohuoneeseen, johon meitä tuli kaikkiaan yhdeksän eri-ikäistä poikaa.

Myöhemmin kyllä pääsin johonkin kammareista, joissa tavallisesti asui neljä poikaa kussakin. Oppilasmäärä oli parhaimmillaan kolmatta kymmentä. **Janne Liehun, Viljo Vaaran, Pekka Ahtosen, Anisim Aleksanoffin, Teppo Hallamaan, Risto Homasen, Vilho Jyrinojan** ja **Robert Niemen** perheistä oli Väinölässä useampiakin lapsia. Silloin, sota-aikana, ei oltu kovin vaativiaisia minkään suhteen.

Pääasia oli, että saatiin koulupaikka ja edullinen asunto. Äänislinnan oppikou-

luun minut olisi otettu, mutta isäni oli sitä mieltä, että sotatoimialueelle ei sodan kestäessä pidä mennä.

Väinölän helsinkiläisestä johtoportaaasta käytiin silloin tällöin vierailulla luonamme. Parhaiten on mieleeni jäänyt puuhamies Lauri Kuntijärvi sekä iloinen laulattaja **Eino S. Rahikainen**. Otimme aina vieraamme vastaan laulamalla portailla komeasti Kalevalaisen vieraantervehdyksen ”*Kamanat kohottukohot...*” Paikallisena valvojanamme Nurmijärvellä toimi arvostamamme karjalainen kauppias **Jaakko Karpkala**.

Ymmärsimme, että asumisen vastikkeeksi meidän pitää jollakin tavalla osallistua koulukodin ylläpitoon. Mukisematta hoidimme siivousvuoromme, olimme halonteossa lähes joka päivä, huolehdimme rakennusten lämmittämisestä, nostimme perunat pellostä, retuutimme maitotonkan kirkolta tai jostain maatalosta ja niin edespäin.

Saimmehan me perunannostoapua läheisistä maataloista, mutta sillä ehdolla, että me jonakin viikonloppuna tulisimme suurella joukolla heille perunoita keräämään. Itse asiassa perunapäivä maatalossa oli meille kuin juhlapäivä. Silloin saimme syödä maatalon maukasta ja vahvaa ruokaa vatsamme täyteen.

Sota-aika kun oli, Väinölässä elettiin niukoilla korttiruuilla. Mieleeni jäi vaikutelma, että meillä oli aina nälkä. Joka-aamuinen ruispuurolautanen oli pieni ja siinä halkaitussa palasessa reikäleipää, jonka saimme evääksi kouluun, oli niin vähän voita, että sitä tuskin huomasi. Eväitä ei monestikaan viety kouluun, vaan ne syötiin aamiaisen jatkeeksi jo ennen kouluun lähtöä.

Usein niillä tehtiin kauppaa ja kysyntä oli vilkasta. Nälkäisimmät maksoivat niistä kohtuullisen hinnan ja rahapulassa olevat tai kotoa saadusta paketista nauttivat myivät omat eväänsä ja näin kaikki lähtivät kouluun ilman eväitä.

Joskus piti viimeisillä rahoilla käydä Majalan ruokalassa syömässä lautasellinen kaalisoppaa. – Sodan jälkeen ruokailanne vähitellen parani.

Rahaa meillä oli niukasti kaikilla. Sitä hankittiin muun muassa myymällä kuu-kauden korttiannos puoli kiloa sokeria eräälle isännälle, joka harrasti sahdin keittelyä. Itse piti tulla toimeen ilman sokeria. Omalta osaltani voin kertoa, että karjalainen kauppiashenki näyttäytyi sielläkin.

Kun kuulin, että Karppalan kauppaan oli tullut lakritsia, menin heti supattelemaan kauppiaan kanssa, että minä haluaisin lakritsia laatikoittain. Karpkala ei myy-

nyt kenellekään muulle enempää kuin yhden patukan kullekin, mutta kun selitin, että minähän myyn niitä eteenpäin, hän järjesti minulle pari laatikkoo. Kauppias ymmärsi nuorta kauppiasta. Tavara häipyi koulun pihalla hetkessä ja voittoakin jäi. Joulun alla harrastin joulukorttikauppaa.

Kun Äänislinnan Yhteiskoulu jouduttiin lopettamaan syksyllä 1944, siellä olleista koululaisista 12 sijoitettiin Väinölään, näiden joukossa neljä Karjalassa syntynttä karjalaista. Niko Liehu toi Äänislinnasta tullessaan sellon ja **Veikko Palokoski** laadukkaan viulun. Kun minulla oli vanha viulun tapainen ja veljelläni **Erkillä** mandoliini, pääsimme soittamaan yhdessä ja laulemaan orkesterin säestyksellä.

Yleensä pärjäsimme koulussa hyvin. **Irja Rämä** (o.s. **Vaara**) oli koko koulun paras oppilas aikanaan, veljeni Erkki hyväksyttiin kouluun koeajalle sen takia, kun oli tullut pyrkimään kaukaa Kuusamosta saakka. Pian hänestä kuitenkin tuli luokkansa priimus ja ylioppilaaksi tullessaan hän oli ainoa siitä joukosta, joka aloitti yhtä aikaa ensimmäiseltä luokalta. Itse olin luokkani kakkonen.

En muista, että kukaan olisi jäänyt luokalleen. Monista meistä tuli opettajia, sairaanhoitajia, insinöörejä, maistereita ja muita pitemmälle koulutettuja. Koulun vapaa-ajan harrastuksissa olimme aktiivisia. Osallistuimme sotilaspoikiin, kävimme telinevoimisteluilloissa, esiinnyimme teinikunnan illanvietoissa, olimme mukana urheilukilpailuissa, itse jopa johdin koulun kilpaurheilutoimintaa.

Minulle on Väinölän ajasta jäänyt myönteinen mielikuva. Me siellä asuneet olemme aina pysyneet mitä parhaimpina ystävinä ja on ollut suuri ilo myöhemmässä elämässä tavata toisiamme, niin tyttöjä kuin poikia, ihan kaikkia.

Arvostan suuresti sitä, että Väinölä saatiin aikaan ja pääsimme sitä kautta opintielle.

Muuten meillä vähävaraisilla syrjäseutulaisilla ei olisi ollut sellaiseen mahdollisuutta. Minunkin kotini oli Kuusamon syrjäkylässä Käylässä eikä oppikouluakaan silloin ollut edes Kuusamon kirkonkylässä.

ILMARI HOMANEN

Päälähteet:

Pekka Nevalaiven: Karjalan kansaa valistamassa, Itä-Karjalan pakolaiset opintiellä Suomessa, Hämeenlinna 2006. Karjalan Heimo -lehdet 3–12/1988.

Kolmen vuosikymmenen elvytys

Karjalan kielen nykytilanne vaatii Pekka Zaikovin mukaan yhteistyötä viranomaisien kanssa.

Kieli on ihmisen ajattelun, identiteetin ja kulttuurin perusta. Jokainen kulttuuri perustuu kielen varaan ja jos kieli katoaa, katoaa sen myötä myös kulttuuri ja kansa. Kaikkihan me tiedämme, että karjalan kieli on edelleenkin uhanalainen eikä huoli sen tulevaisuudesta ole aiheuton.

Vielä kolmisenkymmentä vuotta sitten karjalan kielen tilasta ei rohjettu puhua molemmin puolin rajaa. Karjalan tasavallassa siitä puhuminen ja julkinen keskustelu oli suorastaan kielletty. Koulunopettajat kielsivät karjalaisia lapsia puhumasta äidinkieltään, koska se muka vaikeutti venäjän kielen omaksumista. Kieli eli vain perhepiirissä suullisessa muodossa.

Vasta silloin, kun Venäjällä alkoivat puhaltua vapaammat tuulet, karjalan kielen tilasta ruvettiin avoimesti puhumaan ja keskustelemaan. Toukokuussa 1987 Petroskoissa pidettiin konferenssi nimeltään ”Karjalaiset”, jossa päätettiin ryhtyä elvyttämään karjalan kieltä.

Samassa kokouksessa perustettiin kansalaisjärjestö Karjalan kulttuuriseura, joka myöhemmin muutettiin Karjalan Rahvan Liitoksi (KRL). Se ensisijaisesti rupesi toimimaan karjalan kielen ja karjalaisen kulttuurin elvyttämiseksi.

Kielentutkijat loivat ensin karjalankielen latinalaisen kirjaimiston ja sittemmin rupesivat valmistamaan aapisia ja koulukirjoja.

Vähitellen KRL:n osastoja alkoi toimia ympäri tasavaltaa. Eri kylissä oli erilaista toimintaa: pidettiin karjalaisia kesäpuasniekkoja sekä järjestettiin kielikerhojen ja gorničojen toimintaa. KRL:n aloitteesta perustettiin karjalankielinen Oma pajo-kuoro, joka kehitti ja ylläpiti karjalaislaulutaitoa. **Ljubov Nikitinan** johtama

kuoro kävi laulamassa melkein kaikissa karjalaisissa kylissä, myös Karjalan tasavallan ulkopuolella ja ulkomailla.

Petroskoin valtionyliopistoon perustettiin karjalan ja vepsän kielen laitos, jonka opiskelijat lukivat karjalaa pääaineena. Ruvettiin julkaisemaan karjalankielistä lehteä *Oma mua*, jonka merkitys oli erittäin tärkeä, sillä sen avulla kehitettiin ja vahvistettiin uutta karjalankielestä puuttuvaa termistöä. Pikku hiljaa alkoi kehittyä karjalankielinen kirjallisuus. Nykyään on painettu yli kolmekymmentä proosaa ja runokirjaa.

Karjalan tasavallassa on yritetty saada karjalan kielelle valtiollinen status, mutta parlamentti ei suostunut siihen. Vastaväitteitä oli vaikka kuinka monta, mm. yhteisen karjalan kirjakielen puuttuminen, pelko sen tyrkyttämisestä venäläisille ja taloudellisten resurssien puuttuminen. Sitä vastoin Suomessa karjalan kielelle on myönnetty virallinen vähemmistökielen asema vuonna 2009.

Karjalan kielen revitalisaation alkuvuodet näyttivät hyvin lupaavilta ja toivoa antavilta. Kielen elvyttämisprosessi on jatkunut jo lähes 30 vuotta. Olisi kai syytä tarkastella, mitä on tehty ja mihin tuloksiin on päästy viimeisen vuosikymmenen aikana ja mitä vaikeuksia on edelleen karjalan kielen elvyttämisessä.

Aluksi kuitenkin tahdon kiinnittää huomiota kysymykseen, onko karjalaisen kansallinen itsetunto näinä aikoina noussut vai ei. Voin vakuuttavasti vastata tähän kysymykseen positiivisesti. Tuskinpa enää löytyy paljon sellaisia karjalaisia, jotka häpeäisivät omaa kansallisuuttaan tai luopuisivat kokonaan ajatuksesta oman kielen säilyttämisestä ja kehittämisestä.

Tilanne on muuttumassa siihen suuntaan, että nuori polvi haluaa aktiivisesti olla mukana kansallisissa riennoissa ja koukoksissa. Nuorisjärjestö Nuori Karjala on tässä mielessä tehnyt kovasti kaikenlaista työtä. Ropivo-nimiseen vuosittaiseen illanviettoon osallistuu paljon petroskolaisia nuoria. Karjalaisissa kylissä pidetään myös jokavuotisia puasniekkoja ja čäijyjiltoja, joihin osallistuu paikallista väestöä. Toisin sanoin, karjalaiset ovat itse nyt aktiivisesti säilyttämässä ja elvyttämässä omaa kulttuuria.

Viimeisen kymmenenvuoden aikana on valmistettu ja julkaistu koulukirjoja eri luokille. Lapsille on käännetty *Muumi*-kirjat (**Natalia Sinitskaja**) ja *Koirien Kalevala* (**Nadežda Lutohina**). Karjalaisen kansallisen itsetunnon kohottamisen kannalta on tärkeää että *Kalevala*-eepos käännettiin sekä livviksi (kääntäjä **Zinaida Dubinina**), että myös vienankarjalaksi (runonlaulajien kotikieleksi kääntänyt **Raija Remšujeva**). Ei ole unohdettu myös hengellistä kirjallisuutta, *Uusi sana* -niminen biblia on nyt molemmalla karjalan kielellä.

Viime vuosina kielentutkijat ovat teh-

Petroskoin yliopiston entiset ja nykyiset opiskelijat ovat perustaneet karjalankielisen Čičiliusku-nimisen nukketeatterin. Se on käynyt pitkin Karjalaa esiintymässä lastentarhoissa ja kouluissa. Kuva Oma Mua -lehti.

karjalaan, kun taas Karjalan Kielen Seura on keskittynyt livvinkarjalan edistämiseen.

Vuonna 2009 saatiin karjalan kielen ja kulttuurin professori Itä-Suomen yliopistoon, vuodesta 2011 karjalan on voinut ilmoittaa väestörekisterissä äidinkielekseen. Karjalan Kielen Seura rupesi julkaisemaan *Karjal Žurnualu* -lehteä. Viime vuonna Yle aloitti viikoittaiset karjalankieliset radiolähetykset. Viimeisen kymmenen vuoden aikana seura on tuottanut kaikkiaan 65 kirjaa ja äänikirjaa.

Siis voidaan sanoa, että puheena olevan kauden aikana on saatu huomattavia tuloksia sekä Karjalan tasavallassa että Suomessa. Karjalaisuuden piirissä toimivien voimavarat ovat kuitenkin rajalliset, sen takia yhdistämällä voimia voidaan saada aikaiseksi paljon enemmän kuin yksin tai yhden asian puolesta toimimalla.

Valitettavasti karjalan kieli ei enää tänään siirry luonnollisesti vanhemmilta lapsille. On tärkeää opettaa lapset puhumaan omaa karjalan kieltään. Vanhemmat sukupolvet ovat vastuullisia äidinkielen siirtämisestä nuorille, ja ympäristön täytyy houkutella nuoria kielen opiskeluun. Kieltä pitää käyttää arjessa. Karjalaisuuden popularisoiminen on keino saada nuoret kielen käyttäjiksi. Karjalankieliset lehdet ovat tärkeä apu kielen aktivoimiseen, niiden levikit saisivat olla paljon laajempia kuin ovat. Karjalaisten tulisi puhua keskenään aina karjalaa, sen pitäisi ilman muuta olla yhteisissä tapaamisissa käytetty kieli.

Usein ajatellaan, että viranomaiset eivät kannusta karjalaisuutta. Asianlaita ei aina ole sellainen. Toisia viranomaisia pitää valistaa, toisille puhua karjalaisuuden tärkeydestä karjalaisille ja kertoa, että Karjalan tasavallan olemassaolo ilman karjalan kieltä ja kulttuuria voi johtaa karjalaisten olemassaolon loppuun ja täten myös Karjalan tasavallan loppuun. Karjalan tasavallassa on tärkeä tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa ja tätä kautta saada aikaan hedelmällinen toiminta heidän kanssaan.

PEKKA ZAIKOV

neet venäjä-karjala sanakirjoja, joiden julkaiseminen on hyvin tärkeää niille, jotka osaavat huonosti karjalaa. Livviläinen sanakirja on ilmestynyt pari vuotta sitten ja venäjä-viena sanakirja ilmestyi tämän vuoden tammikuussa. Nämä ja entiset sanakirjat ovat nyt sähköisessä muodossa sekä yliopiston että Kielen, kirjallisuuden ja historian tutkimuslaitoksen sivuilla. Käyn-tejä näillä sivuilla on satoja, mikä kertoo siitä, että karjalan kieli kiinnostaa ihmisiä.

Oma mua ja *Vienan Karjala* toimivat nykyään yhdistyneenä viikkosanomalehtenä, ja uudistus kuulemma on saanut kiitosta lukijoilta. Ensimmäinen *Taival*-niminen kirjallisuusalmakka ilmestyi vuonna 2006 ja sen uusin numero viime vuonna. On ilo todeta, että jos parikymmentä vuotta takaperin oli kourallinen karjalan kielellä kirjoitettavia, niin tänään heitä on jo kolmisenkymmentä. Todettakoon lisäksi, että nuoria kynäilijöitä on myös ilmestynyt horisontille.

Liitto on juurruttanut viime vuosina myös kyykkäpelin innostusta. Monessa kylässä on nyt kyykkäjoukkueita, joiden toiminta on hyvin aktiivista.

KRL:n aloitteesta Petroskoin yliopiston entiset ja nykyiset opiskelijat ovat perustaneet karjalankielisen Čičiliusku-nimisen nukketeatterin, joka on esittänyt seitsemän karjalankielistä näytelmää. Teatteri on käynyt pitkin Karjalaa esiintymässä lastentarhoissa ja kouluissa.

KRL yhdessä Karjalan Sivistysseuran ja Karjalan Liiton kanssa on järjestänyt jokavuotisia karjalan kielen kurseja molemmin puolin rajaa.

Karjalan tasavallassa pidetään joka neljäs vuosi karjalaisten edustajakokous, jota nimitetään kerähmoksi. Edellinen pidettiin Präsässä. Niillä on virkistävä ja voimaa antava vaikutus.

Jokaisessa kerähmössä puhutaan hyvin paljon karjalan kielen asemasta, sen opetuksen lisäämisestä kouluissa ja kerhoissa. Kerähmön toisena päivänä tavallisesti on laaja konsertti, missä lauletaan karjalaisia lauluja, katsotaan teatteriesityksiä ja muuta sellaista.

Suomessa Sivistysseura on pitkään tunkenut karjalan kieltä ja kulttuuria. Ääneen lausumaton työnjako on ollut, että Sivistysseuran toimet ovat kohdistuneet vian-

Lisensiaatintutkimus luotaa kauppiasuraa

Mikä saa kauppiiaan viihtymään työssään? Tuore tutkimus paljastaa, että kauppias kokee tyytyväisyyttä ammatissaan ja tuntee elävänsä hyvää elämää, jos tietyt keskeiset edellytykset toteutuvat.

Tämä selviää **Martti Pottosen** lisensiaattityöstä, jonka hän on tehnyt Aalto-yliopiston johtamisen laitokselle.

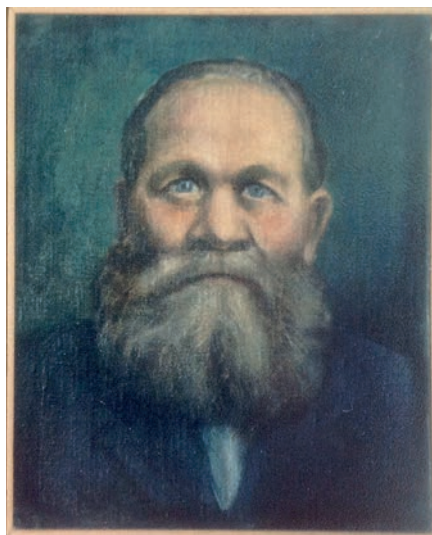
Kauppias on tyytyväinen, kun kokee onnistuneensa ammatin valinnassaan, hänellä on riittävät materiaaliset ja inhimilliset voimavarat, kauppiastaidot ovat kunnossa, hän pystyy luomaan asiakasuskollisuutta, voi hallita omaa elämäänsä ja toteuttaa omaa tahtoaan.

Lisensiaattityön nimi on Työtyytyväisyys ja hyvä kauppiaselämä, se on haastattelututkimus ja kohderyhmänä K-ryhmän urheilukauppiat. Pottonen on haastatellut 14:ää K-ryhmässä toimivaa tai toiminutta urheilukauppiasta. Taustaryhmäksi hän otti kauppiaitten kanssa pitkäaikaisessa yhteistyössä toimineita tavarantoimittajien avainhenkilöitä, ex-kauppapaikkajohtajan sekä kauppiasjärjestön ja alan ammattilehden päättäjiä.

Pottonen kertoo tutkimuksessaan, että ilman asiakkaiden luottamusta ei kaupanteossa voi pysyvästi tai menestyksellisesti toimia. Vanhat vienalaiset kauppiamiehet osasivat tutkijan mukaan kohdella kaupakumppaneitaan niin, että kaupanteossa molemmat osapuolet kokivat tyytyväisyyttä tehdyistä kaupoista, olipa kauppias sitten ostajan tai myyjän roolissa.

Karjalaiskauppiaiden oli uudella kotiseudulla aloitettava kauppatoiminta aivan alusta. Siihen tarvittiin itseluottamusta, luottoa, kaupakumppaneilta luottamusta, sitkeää yrittämistä sekä työtä ja ahkeruutta.

”Tulkintani on, että tällaisesta nollatilanteesta selviäminen ja nouseminen me-

Martti Pottosen isoisä J. D. Pottonen perheineen sijoittui ensin Joensuuhun ja siirtyi sitten Enoon, missä alkoi uusi elämänavaihe.

Kauppias Kusti Pottonen eli Martti Pottosen isä ja hänen sisarensa Aleksandra (Sassa) Apajala kuvattuna 1960-luvulla.

Lisensiaattityön tarkastustilaisuuden päähenkilöt eli Lasse Mitronen (vas.), Martti Pottonen ja Niilo Home.

nestyneeksi ja arvostetuksi kauppataloksi tuottaa positiivista elämänsisältöä ja työtyytyväisyyttä kauppiasyrittäjille. Työtyytyväisyyttä voi kokea myös menetysten ja niistä selviytymisten kautta. Arvostus ja luottamus ja niistä seuraava menestys on kauppiiaan aina ansaittava itse. Suurin ja merkittävin kauppiassukumme tyytyväisyyden aihe on ollut se, että kauppiasammatin avulla on elämässä sittenkin turvallisesti ja menestyksellisesti selviydytty”, Pottonen kertoo tutkimuksessaan.

Martti Pottosen isoisä **J. D. Pottonen** (1863–1944) ja isä **Kusti Pottonen** (1899–1985) olivat molemmat kauppiaita. Synnyinpaikka oli Repolan Haukkasaari Itä-Karjalassa.

”Laajemmat kauppatoiimet syntyivät siitä, että isoisä osti pitäjäläisiltä kaloja, riistaa, metsä- ja kotieläinten nahkoja sekä myös muita erilaisia maatalouden ja luonnon tuotteita. Hankkimansa tuotteet hän toimitti sitten Lieksaan, Joensuuhun ja joskus kauemmaksikin. Myytävät tavarat rahdattiin hevosilla määräraikkoihinsa ja tuloaheina tuotiin Repolassa tarvittavia erilaisia kauppatavaroita. Ukki on varsin omatoiminen ja aktiivinen kauppiamies”, Pottonen kertoo.

Isoisä perheineen sijoittui ensin Joensuuhun ja siirtyi pian Enoon, missä alkoi kokonaan uusi elämänavaihe. Ukki poikineen teki kauppa aluksi vuokratiloissa ja sitten eri vaiheitten kautta omassa kauppa- ja asuintalossaan pitäjän keskustassa.

Lisensiaattityön ohjaajana toimi moneen vuoden ajan dosentti, kauppatieteiden tohtori **Niilo Home** ja toisena tarkastajana oli professori, kauppatieteiden tohtori **Lasse Mitronen**. Kaikki kolme: ohjaaja, tarkastaja ja tutkija ovat karjalaistaustaisia.

AILA-LIISA LAURILA

Martti Pottosen tutkimusraportti Työtyytyväisyys ja hyvä kauppiaselämä. Haastattelututkimus: kohderyhmänä K-ryhmän urheilukauppiat tarkastustilaisuus pidettiin Aalto-yliopiston kauppaakademialla 8.12.2015. Lisää tietoa tutkimuksesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201601211098>

Pakinaklubi aloitti Piäjärvellä

Anni Vlasova kertoo, millaisissa tunnelmissa pääjärveläiset ryhtyivät kertomaan toisilleen karjalaisia tarinoita ja tallentamaan suullista perinnettään. Innostusta ja potkua antoi Petroskoin Paginkanzu-toiminta.

Olin kuullun ”Paginkanzu”-toiminnasta Petroskoissa ta miula aina halutti käyvvä sinne. Šen emäntä **Natto Varpuni**, kumpani on vielä Karjalan Rahvahan Liiton pakinanvetäjä, kučču milma ošallistumah, kun mie šatuin olomah silloin Petroskoissa. Mie vähäsen kerroin Piäjärven elämästä, mejjän Karjalaisen pirtin toiminnasta, ta tuli šelvä, mi on varšinaini idea ”Pakinaklubin” ruovošša – ihmiset halutah keräytyä ta kuulla karjalaista pakinua.

No niin, meilä nyt on Karjalaini pirtti, missä riehuu karjalaini ilmapiiri, on halukkaita oppie karjalua, on ihmini, kumpani melko hyvin puajiu karjalua ta tuntou välttämättömyttä ”Pakinaklubin” perustamisesta. Näin idea toteutu, ta 3. päivä pakkaiskuuta pitimä avajaiset, missä mie kerroin klubin tavoitteista.

Keryämmä ihmisie, ensiksi karjalan kielen kurššilaisie, kučumma kantakarjalaisia kertomah karjalan kielellä omašta šyntymäkylästä ta nykyelämästä, tervehtullet on suomalaisetkin (kielišukulaiset).

Rupiemma lukomah tai kertomah uutisie *Oma Mua* ta *Karjalan Heimo* -julkai-

suloista, rupiemma lukomah karjalan kirjallisuutta ta rupiemma oppimah ta laulamah karjalaisie lauluja.

Kun oli Roštuon uatto, nin ensimmäisenä kertana teemana oltih Kristuksen šyntymini, roštuon tavat ennen ta nyt ta erot Julianin ta Grigorianin kalentereissa. Oli arvoituškilpailu uuvven vuuvven aiheista, šen oli valmistan **Raisa Semenova**.

Katerina Kuranova kertoi Pudasjärven ta Livon kylän tutuštumismatašta, kumpanen oli järještän karjalaisilla Pohjois-Viena-šeuura ta šen aktivistit, puheenjohtaja **Kerttu Nurmela** ta šihteeri **Anja Suvanto** pimiekuun lopulla, (Karjalaini pirtti oli välittäjänä toteuttumašša tätä hommua tiälä).

Oli vierahie Kuusamo-Viena-šeuurašta, šen johtai **Martti Määttälä** tervehti keräytyneitä karjalaisia, **Saara Homanen** ta **Irma Leinonen** oli tuotu omia käsitöitä arpajaisih.

Juoimma čajua karjalaisien piirakkojen kera ta lauloima karjalaisia lauluja. Hyvällä mielellä rupiemma jatkamah tätä työtä, ta vielä olemma kuččun 21. päivä tuiskuuta Kalevalan teatterin artistoja – hyö luvattih esittyö meillä Piäjärvellä *Samo vuuri*-näyttelmän.

Terveh tulla i suomalaisilla. Hyvä kun nyt meilä kulttuuritalo on hyväššä kunnosša, kešällä oli korjattu vuotaja katto ta laitettu sisäremontti.

Oli meilä i surullisie hetkiä, tapahtuman alušša muistelima **Rozua Melnikie** (o.s. Borodkina). Hiän oli šyntyn vuotena 1937 Piäjärven Oulankašša. Hän šiirty tuonilmaisih 28. päivä talvikuuta hiän äkkieh, juštih Piäjärven karjala šeuuran roštuon pruasniekan jälkeh.

Hän oli karjalan kulttuurin aktiivinen kannattaja, valmistoi ohjelmia karjalan šeuuran tapahtumih, veti karjalan kielien kerhua Sohjanankošen koulušša. Koko ijän hän oli venäjän kielien opettajana ta vielä i rektorina.

Viime aikoina hänellä oli heikko näkö, ni hänen mieš **Mikko** (ukrainalainen, muuten) oli hänellä oppahana joka paikašša, karjalašeuuran kokoukšissakin.

Roza piti yhteyttä Šuomešša eläjien šukulaisien, **Kotaniemi**-perehiein kera. Šamoin hän oli avuštajana Venäjä-Šuomi-šeuorojen yhteistyöššä, Pošio-Sohjanankoški kylijen välillä.

Hän jäi mejjän muistošša hyvänä ihmisenä, oman muan patriottina. Ei hän kerin kertua ”Pakinaklubissa” omua istorijua, ka viime vuotena *Oma Mua* -leheššä hänen elämästä oli **Olga Melentjevan** kertomuš, še on kiinostava lukie.

ANNI VLASOVA
O.S. PÄÄTTOJEVA
Piäjärven Sohjananšuuon kylästä

Kiestinkiläisiä olivat Karjala-seuran puheenjohtaja Marina Pjavina ja koulun lasten kasvattaja Julia Kuksina. Sohjanankosken kulttuuritalosta olivat johtaja Natalia Borodkina sekä työntekijä Elena Ligotskaja. Pääjärveltä olivat lastentarhan musiikkijohtaja Katerina Kuranova sekä kyläneuvoston jäsen Natalia Tsrnaeva, joka edusti Pääjärven aluehallintoa. Vasemmassa laidassa Kerttu Nurmela ja oikealla Anja Suvanto Pohjois-Viena-seurasta.

Karjalaisia vieraita kävi tutustumismatkalla Pudasjärvellä, Taivalkoskella ja Kuusamossa.

Marraskuinen ilta oli jo tummunut, kun Pudasjärvellä Livon kylätalolle ajoi torstaina 26. marraskuuta pienoisbussi Karjalasta. Siinä saapui Pohjois-Viena-seuran kutsumia vieraita Kiestingistä, Sohjanankoskelta ja Pääjärveltä.

Ryhmään oli Karjalassa valittu seitsemän kulttuuriasiantuntijaa ja käsityöntahtajaa Vienan Karjalan pohjoisten kylien Karjala-seuroista ja kulttuuritaloista. Mukana olivat tulleet Karjala-seuran puheenjohtaja **Marina Pjavina** ja koulun lasten kasvattaja **Julia Kuksina** Kiestingistä. Sohjanankosken kulttuuritalosta olivat johtaja **Natalia Borodkina** sekä työntekijä **Elena Ligotskaja**. Pääjärveltä olivat lastentarhan musiikkijohtaja **Katerina Kuranova** sekä kyläneuvoston jäsen **Natalia Tsrnaeva**, joka edusti Pääjärven aluehallintoa.

Pitkäaikaisen yhteistyökumppanin, Kiestingin Karjala-seuran ensimmäisen puheenjohtajan **Gennadi Kundozerovin** tulo valitettavasti peruuntui viime tingas-

Karjalaiset kävivät

sa. Pohjois-Viena-seurasta matkanjohtajina toimivat puheenjohtaja **Kerttu Nurmela** ja sihteeri **Anja Suvanto**. Ryhmän monipuolisen tutustumisohjelman olivat valmistelleet matkanjohtajat yhteistyössä karjalaisten kanssa.

Yhteistyökumppaneiksi Kuusamossa, Taivalkoskella ja Pudasjärvellä oli saatu kaikki ne tahot, joita oli pyydetty olemaan mukana esittelemässä vieraille toimintaansa. Tämä tutustumismatka lähialueelle Suomeen on voitu toteuttaa Karjala-seurojen välisen, yli kahdenkymmenen vuoden ajan rajan yli tapahtuneen kanssakäymisen tuloksena.

Yhteistyötä on ollut ajoittain laajasti edellä mainittujen Pohjois-Pohjanmaan kuntien ja Karjalan itsehallintoalueiden sekä joidenkin niihin kuuluvien kylien välillä. Myös Iin ja Yli-Iin seurakunnat sekä Kesseli ry ovat suunnanneet toimintaansa näille Vienan alueille. Kuusamo-Viena-seuran mittava yhteistyö Karjalan lähialueiden Karjala-seurojen kanssa on ollut kymmeniä vuosia hyvin tiivistä. Suomi-Venäjä-seuroilla ainakin Kuusamosta, Pudasjärvellä, Yli-Iistä ja Posiolta on ollut ystävyysseuroja Vienan Karjalassa. Tällainen laaja toiminta on tutustuttanut monia ihmisiä Vienan Karjalan ihmisiin,

kylässä Koillismaalla

elämänmenoon ja kulttuuriin.

Naapureissa kuuluu kyläillä ja oppia toisiltaan. Tällainen on juurtunut jo kotikylillä meihin itse kuhunkin. Tällaisella mielellä Pohjois-Viena-seuran väki on liikkunut Karjalassa vanhempiensa, isovanhempiensa tai sukulaistensa syntymäseuduilla. Mukana on ollut Karjalasta kiinnostuneita ystäviä ja tuttavuuksia. Toisiltamme oppimisen halu on tullut esiin myös karjalaisten puolelta.

Käsityötaito on ollut ennen vanhaan aivan pakollinen taito kaikkialla pohjoisilla alueilla. Kylmälle on aina pitänyt kehitellä

vastustusta vaatetuksella. Kodit on kunnostettu omilla töillä. Kansat ja heimot on voitu erottaa toisistaan vaikkapa katselemalla heidän käsitöitään. Karjalaisten ja suomalaisten käsitöissä on paljon samoja asioita ja aiheita. Molemmissa kulttuureissa on yhteistä ja erilaista. Nämä yhteiset piirteet ovat saaneet molemmilla puolilla rajaa eläneet karjalaisasukuiset kiinnostumaan vanhoista käsitöistä, etenkin tikuttamisesta ja kangaspuilla kutomisesta.

Malleja ja tekotapoja on vuosien aikana vaihdeltu seurojen ihmisten välillä. Monista vanhoista ja niiden mallien mukaan sovelletuista kudonnaisista on otettu va-

lokuvia ja tehty esittelykansioita. Ystäville ja sukulaisille on annettu lahjoiksi viankarjalaisilla malleilla tehtyjä tikutuksia, sukkaa ja vanttuita.

Nyt on käsitöiden oppimisessa painopiste kangaspuilla kutomisessa. Karjalaisilla on ollut käytössään omatekoisia upeita kudonnaisia, joita me Suomessakin haluaisimme oppia tekemään. Pudasjärvellä on ollut hyvä mahdollisuus oppia ja harrastaa monenlaisia käsitöitä ja askartelua. Kansalaisopiston kurssit kylillä ja Käsityökeskuksen toiminta ovat antaneet mahdollisuu-

den perinne käsityötaitojen oppimiseen ja mieluisan harrastuksen viriämiseen. Käsi-työkeskuksen loppuminen Pudasjärvellä kaventaa auttamattomasti nuoren sukupolven käsityötaitojen kehittymistä.

Karjalan vieraiden kurssiohjelmaan halettiin saada sellaisia kohteita, joissa käymällä saadaan käsitystä siitä, miten tavalliset ihmiset elävät Pohjois-Suomessa. Tuolopäivänä torstaina oli aloitustapahtuma entisellä Kuusamon kansanopistolla, missä rehtori **Kari Kantola** esitteli monipuolisesti nyky nimeltään Kuusamo-opiston historiaa, muutoksia ajan kuluessa sekä runsasta kulttuuritoimintaa. Kulttuurimatkalaisten tärkeä kohde oli käynti runonlaulaja **Marina Takalon** muistomerkillä Kuusamo-opiston lähellä. Marina asui Suomeen tultuaan perheineen Kuusamon Heikkilänkylässä ennen siirtymistään Kemiin. Kesäisin hän oli mahdollisuuksien mukaan vanhassa kodissaan. Hän oli myös kansanopistolla viikon kestäväillä äitileireillä.

Karjalan Sivistysseura ja Kuusamon kunta pystyttivät Marinalle patsaan vuonna 1990 hänen 100-vuotissyntymävuotenaan. Nyt kulttuurikurssilaisten joukossa oli Marinan tyttären **Stephanien** tyttären **Niinan** tytär Marina Pjavina, joka on nyt Kiestingin Karjala-seuran puheenjohtaja. Nuori Marina kertoi siitä, kun hän oli ollut 14-vuotiaana Kuusamossa isomummons patsaan paljastusjuhlassa.

Kuusamon taitokeskuksessa kangaspuuosaston perinteiset ja aivan uudet ideat kutomisessa kiinnostivat vieraita suuresti, samoin Bjarmian keramiikkapaja ja myymälä sekä Kuusamon huomattavan laaja kaupunginkirjasto musiikkiosastoineen.

Taivalkoskella eläkkeelle siirtynyt kauppias **Ari Jalava** kertoi mieleenpainuvasti naapurista tulleelle kulttuuriväelle Jalavan kauppakartanon vienalais-suomalaista historiaa. Pistojärven Hirvisalmesta lähtöisin olevasta suvustaan hänellä on paljon tietoa. Jokainen kauppatalon huone tuli katselluksi. Kuusamontien varressa Pudasjärvellä poikettiin kahden sisaruksen ylläpitämään Kynttilätaloon. Siellä voitiin seurata taidekynttilöiden valmistusta ja ostettiin kauniita kynttilöitä kotiin tuliaisiksi. Iltasella päästiin Livon kylätalolle syömään ja asettumaan perheisiin majoitukseen.

Perjantaiamuna ajettiin aikataulun mukaan Kurenalle kaupungin keskustaan. Kulttuurikeskus Pohjantähdessä oli kaupungin puolesta miellyttävä vastaanotto ryhmälle. Kulttuuriohjaaja **Birgit Tolonen** esitteli toimialaansa ja kulttuurikes-

Kulttuurikeskus Pohjantähdessä kulttuuriohjaaja Birgit Tolonen esitteli Pudasjärven kulttuurikeskusta. Parhaillaan siellä oli Komin tasavallassa sijaitsevan ystävyyskaupungin lasten töiden korkeatasoinen näyttely.

Jouluaskartelijat valmistivat Livon kylätalolla valintansa mukaan ainakin joulutähtiä origami-menetelmällä, höyhenpeitteisiä joulukuusia, rautalankaenkeleitä sekä havukransseja.

kuksen tiloja. Parhaillaan siellä oli Komin tasavallassa sijaitsevan ystävyyskaupungin lasten töiden korkeatasoinen näyttely. Myös Suomi-Venäjä-seuran Pudasjärven osaston puheenjohtaja **Marja-Leena Törrö** esitteli seuraansa, joka on aiemmin toiminut aktiivisesti Pääjärven alueen ystävyysseurana.

Kaupungissa toimii Karhupaja, nuorille tarkoitettu työpaja. Karhupajan tehtäviin kuuluu etsivä nuorisotyö, jota esittelivät yksilövalmentaja **Sointu Veivo** sekä työvalmentajat **Marja-Leena Tykkyläinen** ja **Jarmo Eskola**. Valmennuksessa olevat henkilöt olivat valmistaneet todella maistuvaa ruokaa matkalaisille ja omalle välle. Erityisruokavalioiden tarvitsijat kiittelivät

heitä vaivannäöstä ja oikein hyvästä ruuasta. Tekijät puolestaan kiittelivät vieraita hyvästä harjoittelutilaisuudesta.

Vanhustentalo Yläkartanon väkeä oli keräytymässä ruokasaliin tullessamme sinne iltapäivällä. Pääjärveltä oli joukossamme lastenmusiikin johtaja Katerina Kuranova haitarinsa kanssa. Konsertista oli sovittu etukäteen vanhustentalon johdon kanssa. Katerina eli Katti, tottunut esiintyjä, lauloi yksin ja kuoronsa kanssa sekä soitti hanuria tunteella ja taitavasti.

Vanhukset saivat kuulla ja laulaa mukana nuoruutensa aikojen lauluja, suomalaisia, karjalaisia ja venäläisiä kansanlauluja ja muita ikivihreitä. Jo *Karjalan kunnalla lehtii puu* -laulu kuuluu salista hyräilynä

lähtiessämme seuraavaan kohteeseen. Pikku Paavalin huippumoderni hirsinen päiväkotikiinnosti ja ihastutti kovin Karjalassa hirsitaloihin tottuneita vieraita. Päiväkoti on toimiva, selkeä, nykyaikainen ja siinä on hyödynnetty monia erikoisia ratkaisuja. Lapset heräilivät unilta, piirtelivät joulusta ja juttelivat kanssamme.

Kansalaisopiston avarat tilat ovat entisellä lukiolla. Vasta työnsä aloittanut koulutussuunnittelija **Pasi Kemppainen** selosti Pudasjärven kansalaisopiston monipuolista toimintaa. Opiskelijat ovat pikkulapsia lukuun ottamatta ”kaikenikäisiä”. Kaupungin väestä 28 prosenttia opiskelee ja harrastaa opintopiireissä käsitöitä, musiikkia kuoroissa, soittamalla ilokseen tai konservatorion tason mukaan, suorittaa joitakin arvosanoja yliopiston vaatimusten mukaan, käy lyhyillä viikonloppukursseilla, viikoittaisilla tunneilla liikuntapiireissä jne.

Kyselimme mahdollisuuksista järjestää kansalaisopiston toimintaa rajan toisella puolella Karjalassa. Kysyttiin myös karjalaisten mahdollisuudesta toimia opettajana Pudasjärvellä. Koulutussuunnittelija kertoi, että venäläinen opettaja opettaa nyt suomea Pudasjärven kansalaisopistossa. Opettaja **Vuokko Nymanin** johdolla tutustuttiin keramiikkapajaan ja käsityöluokkaan.

Pudasjärvellä on kirpputoreja Kurenalla ja joillakin kylätaloilla. Pitihän niissä käydä katselemassa ja ostamassa sopivia vaatteita perheille. Hyväkuntoiset ja puhtaat vaatteet ovat tarpeellisia viemisiä. Hinnat olivat varsin kohtuullisia Saaran putiikissa ja Topi Torilla. Pudasjärvisiä oli liikkeellä samoilla asioilla.

Karjalaiset käyvät mielellään uimahalleissa, kun siihen on mahdollisuus. Kaupungin liikuntatoimi lahjoitti uimahalliliput ryhmälle. Tiivistahtinen kurssipäivä oli lopuillaan. Uikkarin ihanuudet koettiin ennen Livolle lähtöä. Menomatalla käytiin kirkon luona hautausmaalla, jonka juhla-valaistus, huurteiset puut ja kauniisti hoidetut leposijat herkistivät mielet. Livon kyläyhdistyksen, Livokas ry:n kylätalolla odottivat **Minna Perttu** ja iltaruoka laittajineen sekä majoituspaikoissa **Maila** ja **Urpo Uusi-Ilkainen**, **Vesa Salmela** ja teepöydät, juttelut päivän tapahtumista ja lopulta syvä yöuni.

Lauantaina aamu alkoi Livon kylätalolla. Kansalaisopisto oli aloittanut askartelukurssin ”Joulun taikaa” jo edellisen viikonlopun aikana. Karjalaisvieraat saivat kansalaisopiston opintosetelin, minkä turvin saatettiin päivän aikana osallistua kurssille livolaisten mukana. Jouluaskartelijat val-

mistivat valintansa mukaan ainakin joulutähtiä origami-menetelmällä, höyhenpeitteisiä joulukuusia, rautalankaenkeleitä sekä havukransseja.

Vienan Karjalassa pidetyillä Pohjois-Viena-seuran käsityökurseilla ohjaajina toimineet **Maila Uusi-Ilkainen** ja **Elina Kaijala** olivat valmistelleet havukranssien tekemistä hakemalla katajanoksia ja käpyjä komeat kasat sekä taitutelleet pajuista kranssinpohjia. Kurssin opettaja **Leila Kyngäs-Teeriniemi** oli varannut koristeita askarteluja varten. Komeita töitä syntyikin. Ne pakattiin huolella kotiviemisiksi.

Mukava tutustumiskohde oli Livon kylän seurojentalo Ruostehovi. Talo on rakennettu 1950-luvulla ja sitä peruskorjataan. Komean punaiseksi maalattu talo näkyy nyt päätielle, sillä piha-alue on avarrettu. Taloon on muurattu suuri leivinuuni ja kolme pönttöuunia. Tulevaisuudessa keittiötä saneerataan tämän ajan tarpeita vastaamaan, salia ja näyttämöä kohenetaan, lattiaa kunnostetaan jne.

Ruostehovissa on pidetty virkeimpänä aikana kokouksia, häitä, iltamia ja kyläjuhla. Livokas ry on saanut yhteiskunnallista tukea arvokkaan kiinteistön kunnostamiseen. Kylän tapahtumille saadaan hyvät puitteet. Ruostehovi miellytti vieraita niin kovasti, että joku laushti haluavansa viedä koko talon mukanaan Karjalaan.

Livokas ry:n puolesta vierailusta vastannut Minna Perttu kertoi Livon kylätalon toiminnasta. Talon työvoimana on määrärajoiksi työllistettyjä ihmisiä ja vapaaehtoisia talkoolaisia. Pudasjärven kaupunki myi lakkautetun Livon koulun Livokas ry:lle hyvin edullisesti. Entisessä koulu-kiinteistössä on kaksi asuntoa, joissa asuu vuokralaisia. Kesäisin mökkiläiset rikatuttavat kylän elämää ja osallistuvat kylätalon tapahtumiin.

Talossa on kahvila, josta voi tilata myös ruokaa. Iso luokkahuone on varattu kangaspuille, joita on käytetty ahkerasti. Nyt Livokas ry myy kaupassa loimilankoja ja matonkuteita sekä toimittaa niitä tilaajille. Yhdessä luokkahuoneessa on suuri kirpputori, josta voi vuokrata myyntipöytiä.

Livokkaalla on kirjasto, jossa on noin 6 500 teosta. Koulun entisen kirjaston lisäksi hyllyissä on lainattavissa kyläläisten ja muiden ihmisten lahjoittamia kirjoja. Kylätalolle tilataan sanomalehtiä ja kyläläiset tuovat kaikille yhteisesti luettavaksi aikakauslehtiä. Kyläseura julkaisee omaa *Livon Sanomat* -lehteä. Livon kylätalolla on myös leirintäalue. Pysäköintialueella on autoja varten lämpöpistokkeet.

Kesäaikana kylätalon vilkkain elämämeno siirtyy viereiselle urheilukentälle. Kylällä on pitkät perinteet lentopallossa. Kylän oma poika, vienalaisukuinen **Pentti Uusi-Ilkainen**, PUI, on huolehtinut aina oman kylän lentopallotaidoista. Kesätapahtumista kuuluisin lienee Karhunveistoviikko, jolloin moottorisahat pörisevät ja karhuja tehdään kilpaa. Karhuja onkin kylätalolla ja monissa kylän taloissa.

Ennen illanviettoa käydyssä ryhmäkeskustelussa Kerttu Nurmela esitti tärkeitä kysymyksiä kulttuurikursseille. Tutustumismatkalla olleilta tarvitaan palautetta koetuista asioista ja tapahtumista. Halutaan tietää myönteiset ja kielteiset kokemukset. Palautteen kautta osattaisiin rakentaa hyviä kurssiohjelmia ja toimia vastaisuudessa. Keskustelijat olivat erittäin tyytyväisiä kaikkeen, tuntui siltä, että aivan kaikkeen.

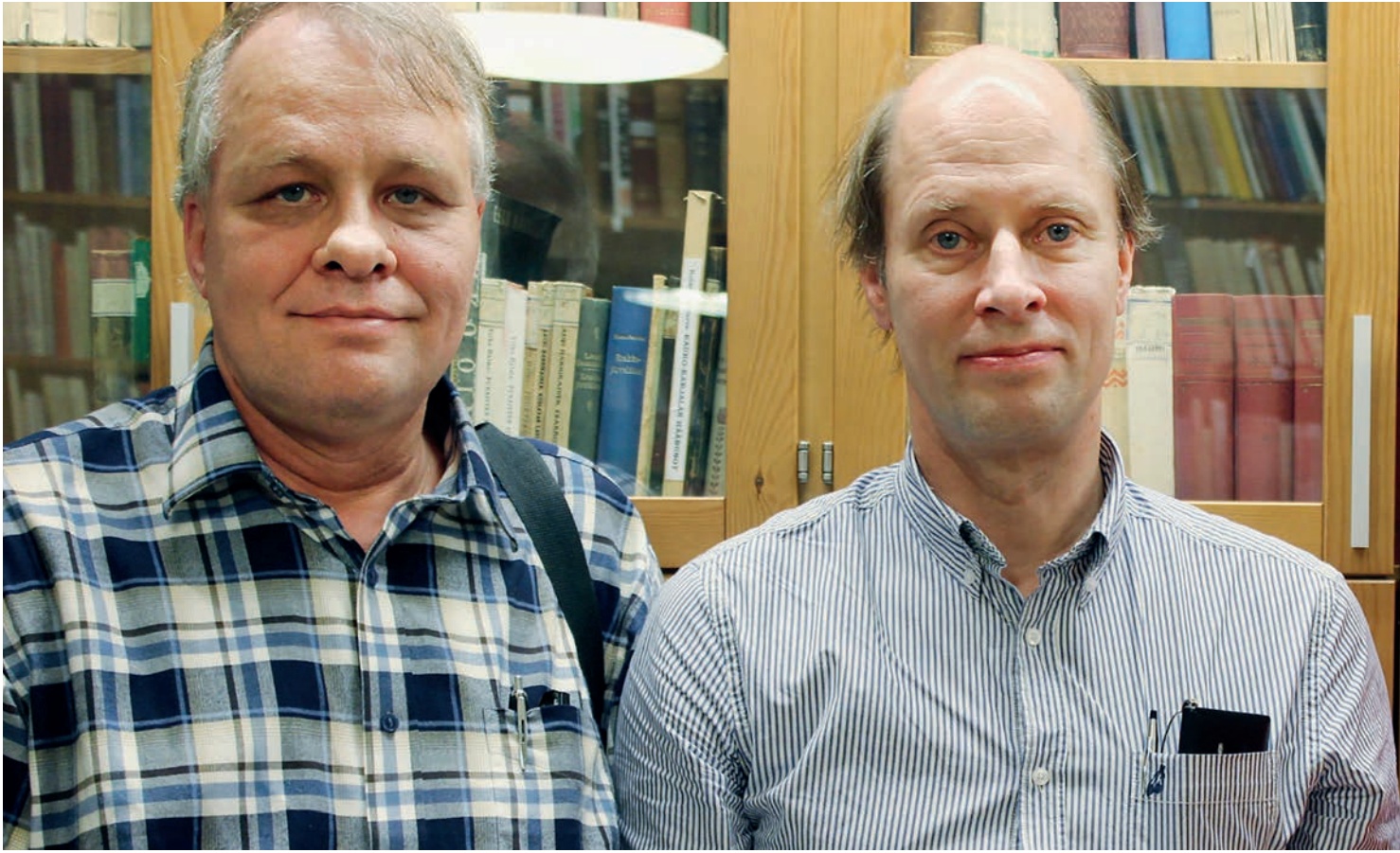
Illanvietossa oli hyvä, lämmin tunnelma, hauskaa ja kaihoisaa oloa. Laulettiin arkaillen ja reippaastikin yhdessä, kuunneltiin Katti Kuranovan haitarinsoittoa, laulua ja tarinointia. Natalia Borodkina innostui tanssimaan musiikin mukaan, meillä muilla jalat taisivat heilua tuolin alla. Karjalan vieraat lauloivat kuorossa karjalaisia, suomalaisia ja venäläisiä lauluja. Jonnekin syvälle on jäänyt soimaan nuoruudenaikainen ensimmäinen iskelmä, jonka kuulin nyt Katerinan laulavan haitarinsa säestämänä, ”Pieni polku metsän halki vie, alle vanhain lehmusten...”

Sunnuntaiamuna aikaisin tulivat vieraat kylätalolle aamiaiselle. Menimme sinne kaimaamaan heitä, kuten Karjalassa on tapana. Kaimaaminen tarkoittaa matkalaisten hyvästelemistä. Sukulaisissa käydessä lähtöamuna Uhtualla istuttiin jakkaroilla piirissä, juteltiin hiljaisella äänellä, lähetettiin tervehyksiä ”kaikilla sukulaisilla ta heimolaisilla”, ajateltiin yhdessä heitä, katseltiin toisiamme muistaaksemme. Rauhoituttiin ennen lähtöä. Sitten nousuttiin ja menttiin valmiiksi lastattuun autoon.

Koko nelipäiväisen retken ajan oli sadellut vettä ja jäätännyt välillä. Tiet olivat todella liukkaat. Lähtijöille toivotimme täydestä sydäimestä turvallista kotimatkaa. Vieraitemme matka-auto tyyttäsi pitkään, kun he ajoivat pois pihasta. Pohjois-Viena-seura kiittää kaikkia, jotka ovat kanssamme järjestelleet ja mahdollistaneet tämän Karjalan vieraiden tutustumismatkan Koillismaalle. Erityiskiitokset Karjalan Sivistysseuralle.

ANJA SUVANTO, teksti
KERTTU NURMELA
ja MINNA PERTTU, kuvat

Arto (vas.), Ari ja Aulikki Tervonen osallistuivat isänsä Timo Tervosen kirjan julkistamistilaisuuteen Sivistysseuran toimistolla.

Isän lapsuus kului pakolaisleirillä

Syksyllä julkaistu Timo Tervosen kirja kertoo, millaista elämä Kymminlinnassa oli.

Ari, Arto ja Aulikki Tervonen ovat hieman hämmentyneitä, mutta ilmiselvästi iloisia, kun heidän isänsä kirjoittama kertomus on vihdoinkin päässyt julkisuuteen. Sisaruskolmikko osallistui 10. joulukuuta pienimuotoiseen juhlaan Karjalan Sivistysseuran toimistossa, kun **Timo Tervosen** teos *Vallien sisällä – vallien ulkopuolella* julkaistiin.

Pääkaupunkiseudulla, Helsingissä ja Vantaalla asuvat sisarukset kertovat isän olleen ahkera lukija. Kodin kirjastoon kuului melkoinen määrä klassikkoromaaneja, muitakin kuin venäläisiä klassikoita, ja Timo-isä tosiaankin luki paljon. Kirjoittamaan mies ei sen sijaan ehtinyt ennen kuin eläkepäivinänsä, jolloin nyt ilmestyneen teoksen käsikirjoitus syntyi.

– Isä pystyi kirjoittamaan dialogia eli vuoropuhelua taitavasti, vaikka hän oli harrastajakirjoittaja. Hän kirjoitti sujuvasti myös karjalaa, vaikka puhui itse kotona

kirjakieltä. Kai hänelle oli kaikki jäänyt jollain tavalla mieleen lapsuudesta, tytär Aulikki kertoo.

Vienankarjalainen puhetapa tulee esiin heti teoksen alussa. Siinä Sofia Tervonen on haustaamassa Tamsankankaan kalmismaahan miestänsä Juhoa. Puolison kerrotaan syntyneen 4. marraskuuta 1882 ja kuolleen 3. kesäkuuta 1929.

Saattomatilla ovat myös lapset Taava, Teppo ja Timo, joista nuorin on mitä ilmeisimmin kirjoittaja itse.

Timo Tervonen oli syntynyt vuonna 1923 Paltamossa. Kirjan Timo on kuusivuotias, joten ainakin pojan ikä on yhtä todellisuudessa eläneen Timon kanssa. Muutoin teoksen sisällöstä ei voi olla täysin varma, paljonko siinä on totta eli faktaa ja kuinka paljon kuviteltua eli fiktiota.

Tervosen sisarukset kertovat, ettei heidän isänsä ajan tavan mukaan kertonut lapsilleen menneistä juuri mitään. Isän perhe

oli saapunut Suomen puolelle, Kainuuseen, Vienan Karjalan Vuokkiniemestä vuonna 1922. Perhe ajautui Kymminlinnan pakolaisleirille vuonna 1929, kun Juho-isä sairastui eikä kyennyt enää elättämään perhettään. Timo Tervonen asui pakolaisleirillä 16-vuotiaaksi eli vuoteen 1939 asti.

Vallien sisällä – vallien ulkopuolella -teoksen mukaan Sofia-äiti elätti itsensä ja lapsensa työskentelemällä aamusta iltaan pakolaisleirin keittiössä. Isän Teppo-veljen Tervosen sisarukset kertovat kuolleen 1950-luvun alussa. Hän oli saanut suomalaisen upseerikoulutuksen.

Ari, Arto ja Aulikki Tervonen ovat syntyneet isänsä toisessa avioliitossa. Kolmiennen vuotta sitten kuollut äiti oli kotoisin Kankaanpäästä. Äiti oli töissä Kankaanpään parantolassa, missä isä oli hoidossa 1950-luvulla. Pari vihittiin vuonna 1955.

Timo Tervosella oli pari lasta myös ensimmäisestä avioliitosta. Sukulaisia on niin

Suomessa, Venäjällä kuin Virossa. Oulussa asunut Anja Haipus on pitänyt jonkin verran myös yhteyksiä Vuokkiniemeen sekä Kostamuksessa asuviin sukulaisiin.

Sisaruksista Ari tunnustautuu isänsä tapaan harrastajakirjoittajaksi. Hän valittelee, ettei aikaa ole viime vuosina oikein riittänyt tälle harrastukselle. Hänen tyylilajinsa on science fiction eli tieteiskirjallisuus. Vuonna 1990 Ari voitti vuoden parhaalle tieteis- tai fantasianovellille jaettavan Ato-rox-palkinnon novellillaan *Matkalla nyrinkäännettyyn avaruuteen*.

– Ei sitä koskaan tiedä, jos alan taas kirjoittaa, kun pääsen eläkkeelle, kuten isäkin teki, hän lupaa.

Timo Tervonen tarjosi aikoinaan käsikirjoitustaan kustantajalle, mutta se palautettiin. Hylkäysperustelujen mukaan siinä oli liikaa mittaa ja toistoa. Juuri näitä ”rönsyjä” kirjan toimituskuntaan kuuluneet **Oona Simolin**, **Tuulikki Halla** ja **Pekka Vaara** ovat karsineet. Vuoropuheluihin he eivät koskeneet.

Sivistysseura sai käsikirjoituksen kirjoittajalta vuonna 1991 ja sen lyhentämätön versio on Sivistysseuran arkistossa Helsingissä.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Venäjän karjalaiset elävät ristiriidassa epäluulojen keskellä

Venäjä suhtautuu karjalan kieleen ja kulttuuriin epäluuloisesti. Siitä seuraa, että karjalaiset itsekin karttavat samaistumasta omalla alueellaan perinteiseen kulttuuriin ja jopa yhteisöön.

Karjalaisten perheiden lapset eivät tunnista karjalan kieltä oman identiteettinsä perustana.

Tämä selviää hiljattain päättyneessä nelivuotisessa Joustavat etnisyydet -hankkeessa, jossa tutkittiin, miten karjalaiset ja muut itämerensuomalaisia kieliä, vepsää ja suomea, puhuvat ihmiset ovat sopeutuneet Venäjällä elämiseen.

Hanketta johtanut kulttuurintutkimuksen professori **Pekka Suutari** kertoo, että karjalan kieli on uhattuna ja sen myötä iso osa itämerensuomalaisen elämäntavan rikkautta ja käsitteellisen maailman monimuotoisuutta.

– Karjalaiset elävät Venäjällä kaksija-koisessa ja epävarmassa tilanteessa. Karjalaisilla on heitä edustava kansallinen tasavalta, Karjalan tasavalta, jossa heidän perinnettään edustavat instituutiot vaalivat muun muassa musiikkia, teatteritaidetta, tiedottamista ja karjalan kielellä kirjoittamista. Käytännössä arkielämän vaatimukset pakottavat kuitenkin kielestä luopumiseen, hän sanoo.

– Yhteiskunnan yhtenäispolitiikan odotukset ovat liian suuret, jotta karjalan kielellä voisi syntyä todellisia kehittymisen mahdollisuuksia. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi kouluissa opetetaan karjalaa, mutta kadulla karjalan kieltä puhuvia saattavat tuntemattomatkin ihmiset muistuttaa, että Venäjällä puhutaan venäjää.

Karjalaisten mahdollisuudet ovat hänen mukaansa identiteettien moninaisuudessa ja joustavuudessa. Jatkotutkimuksellekin hän löytää perusteita.

– Olisi kiinnostavaa tutkia, voiko yhteisen intressin kautta löytää uusia keinoja karjalan kielen säilyttämisen vaikeaan tehtävään.

Professori Pekka Suutari on Karjalan tutkimuslaitoksen kulttuurintutkimuksen professori Itä-Suomen yliopistossa.

Karjalan valistajat tulivat tutuiksi

Sergei ja Herman Valamolaiset, Arseni Konevitsalainen, Aleksanteri Syväriläinen, Trifon Petsamolainen ja Herman Alaskalainen. Keitä he olivat nämä Pyhät ihmiset, joiden muistoa ortodoksinen kirkko vaalii suurin juhllisuuksin?

Näiden pyhien henkilöiden kunniaksi on rakennettu Suomeen monia kirkkoja. Heinävedellä seisoo Sergei ja Herman Valamolaisten luostari, joka alun perin perustettiin jo lähes tuhat vuotta sitten Laatokan saarille. Näistä hahmoista on lukuisia kirkkohistoriallisia mainintoja, tarinoita ja opetuksia.

Siksi päätimme Kemissä tarpeelliseksi hankkia luennoitsijan kertomaan meille ikonista ”Karjalan pyhät”, tuosta karjalaisille niin pyhästä ja rakkaasta ikonista. Oulusta saimme todellisen asiantuntijan, kun diakoni **Osmo Kurolo** saapui kirkkoomme. Seurakuntasalimme pullisteli kiinnostuneista kuulijoista 18. tammi-kuuta. Hiiskumatta kuuntelimme luentoa, jonka aihe oli monille perin tuttu. Allekirjoittanut ammensi aineksia tietoaaukkoihinsa, aivan uutta ja ennen kuulematonta asiaa. Ikonimaalareille, joita kuulijoiden joukossa oli huomattava määrä, aihe oli tuttu ja monet heistä lienevät itse maallanneet kyseisen ikonin.

Käsitykseni mukaan Karjalan valistajien joukossa ei liene ole ollut ihmeitä tekeviä pyhiä ihmisiä. Kaikki ovat tulleet tunnetuksi Karjalan kansan valistajina. Kuten esimerkiksi **Herman Alaskalainen**, joka siirtyi Laatokan Valamosta Alaskaan, valistamaan ja opettamaan siellä olevia alkuperäiskansoja. Hänkin siis kuuluu siihen joukkoon, joka on kuvattuna kyseisessä ikonissa. Tunnetuiksi valistajiksi ovat nousseet myös **Savvati** ja **Sosima Solovetski-läiset**. He perustivat Vienanmeren saarille luostarin, josta käsin valistivat ja opettivat Karjalan kansaa.

En varmaankaan ole aivan väärässä kun totean, että Karjalaisten menneisyyteen kuuluu lähtemättömästi tämä edellä mai-

Kemissä hankittiin luennoitsija kertomaan ikonista ”Karjalan pyhät”.

Yleisö kuunteli hiiskumatta diakoni Osmo Kurolo luentoa.

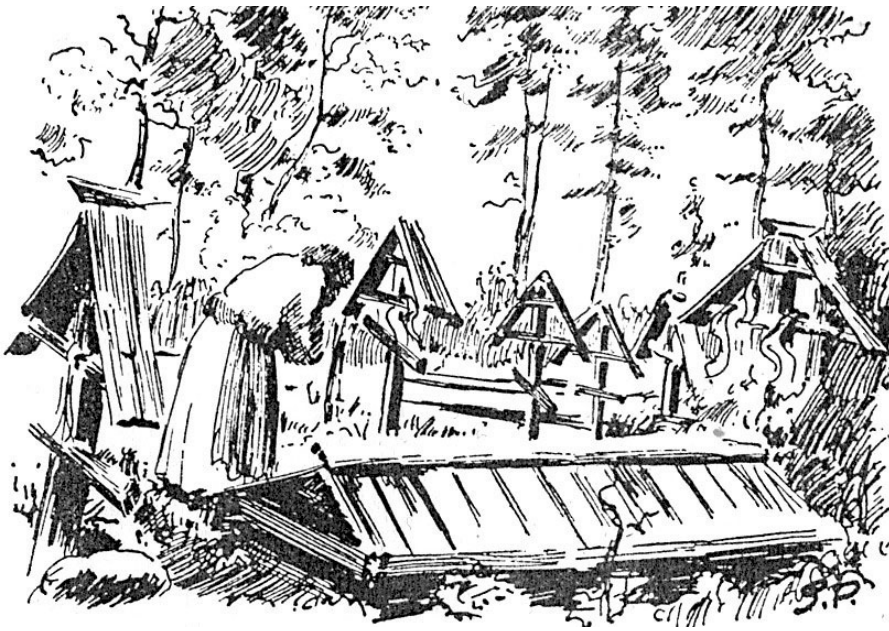
nittu pyhien miesten joukko. Heistä osa oli lähtöisin Athos-vuoren Luostareista ja osa syvältä äiti-Venäjän maalta. Nämä Kemien ortodoksisessa kirkossa ikoniin kuvatut valistajat loivat vankan pohjan karjalaiselle kulttuurille, johon ortodoksinen uskonto erottamattomasti kuuluu.

Lunnon päätyttyä pullakahvit aukaisivat osanottajien kielen kannat, ja niin

virisi vilkas keskustelu aiheesta. Lisäksi olimme varmoja siitä, että oheisen kaltaisia luentoja tarvitaan. Olkaa varmoja siitä, että niitä kyllä järjestetään!

Lopuksi kiitokset diakoni Osmolle, sekä hyvät kahvit laatineille emännille **Ritva Timoselle** ja **Anna-Liisa Kannelsuolle**.

MARTTI J. TAKALO

Nikolai Abramov kuoli Petroskoissa

Vepsäläinen runoilija **Nikolai Abramov** kuoli 23. tammikuuta Petroskoissa. Abramov oli syntynyt 24. tammikuuta 1961 ja olisi täyttänyt 55 vuotta. Hän työskenteli Periodika-kustantamossa vepsänkielisen *Kodima*-lehden toimittajana ja päätoimittajana.

Abramov oli syntynyt Ladvan vepsäläiskylässä Leningradin alueella, minne hänet myös haudattiin. Hän opiskeli aluk-

si Leningradin topografisessa opistossa, sitten Petroskoin yliopistossa ja Karjalan pedagogisessa instituutissa. Hän työskenteli monissa eri tehtävissä, mutta päätyi lopulta toimittajaksi ja runoilijaksi. Hän sai Venäjän kirjailijaliiton jäsenyyden vuonna 1998 ja journalistiliiton jäsenyyden vuonna 2003. Hän toimi myös suomalais-ugrilaisen kirjailijoiden johtokunnassa.

Ensimmäisen runonsa hän julkaisi

vuonna 1980. Vuonna 1994 ilmestynyt teos *Koumekümne kolme* (Kolmekymmentäkolme) on ensimmäinen vepsänkielinen kaunokirja. Vuonna 1999 oli vuorossa teos *Kurgiden aig* (Kurkien aika), vuonna 2005 *Pagiškam, vel'!* (Puhutaanpa, veli) ja viime vuonna kokoelma *Kuldažed sanad* (Kultaiset sanat). Hän käänsi useiden tunnettujen runoilijoiden teoksia vepsäksi sekä toimi valokuvaajana ja elokuvanäyttelijänä.

Tsikarev johtaa Nuorta Karjalaa

Aleksei Tsikarev on valittu uuden Nuori Karjala -järjestön puheenjohtajaksi. Aiemmin **Alina Čuburovan** johtama nuorisjärjestö joutui lopettamaan toimintansa viime vuoden lopulla sen jälkeen, kun se oli määritelty ulkomaiseksi agentiksi Venäjällä. Viime vuoden lopussa järjestö perustettiin uudelleen, jotta toiminta voisi jatkua katkeamattomana.

Uusi järjestö ei ole enää leimallisesti nuorisjärjestö. Tsikarevin mukaan se painottuu erityisesti karjalan, vepsän ja suomen kielten tukemiseen, kehittämiseen ja popularisointiin.

Tarkoitus on vahvistaa näitä kieliä puhuvien Karjalan väestöryhmien kuulumista kantakansoihin. Lisäksi kiinteä suomalais-ugrilainen yhteistyö säilyy järjestön tehtävävalikoimassa.

Tie Viaan pohtii pakolaisuutta

Joka toinen vuosi pidettävä Tie Viaan -symposium järjestetään 27.–28. elokuuta Kuusamossa. Symposium on vuosien varrella kerännyt sankan joukon Vienasta ja karjalaisuudesta kiinnostuneita puhujia ja kuulijoita. Tällä kertaa 10. symposiumin teemaksi on valittu ajankohtainen pakolaisuus ja rajat. Tarkempi ohjelma julkaistaan *Karjalan Heimo* -lehdessä ja Kuusamo-opiston verkkosivulla kevään aikana.

Perinteikkään Kuusamo-opiston remontista johtuen symposium pidetään poikkeuksellisesti Kuusamon lukiolla. Kuusamosta löytyy useita erilaisia majoitusmahdollisuuksia.

Lisätietoja symposiumista ja majoitusmahdollisuuksista Kuusamo-opistolta (www.kuusamo-opisto.fi, puh. 040 444 1157).

Laulujuhlat Nurmeksessa

Karjalaiset laulujuhlat pidetään tänä vuonna 10.–12. kesäkuuta Nurmeksessa. Ne järjestetään yhdessä suomalaisten karjalaisjärjestöjen ja -säätiöiden sekä Karjalan tasavallan kulttuuriministeriön ja eri kulttuuriorganisaatioiden kanssa.

Karjalaisten Laulujuhlien tavoitteena on jatkaa hyvin alkanutta laulujuhlien sarjaa ja sitä myötä tehdä näkyväksi, säilyttää ja kehittää sekä karjalaista että karjalankielistä laulukulttuuria.

Ensi kesän tapahtumaan on kutsuttu esiintyjä eri puolilta Suomea ja Karjalan tasavaltaa sekä lisäksi Suomen lähialueilta. Tapahtumassa karjalaisuus edustuu muun muassa karjalan-, suomen- ja venäjänkielisinä esityksinä.

Lisätietoja laulujuhlista saa osoitteesta <http://karjalaisetlaulujuhlat.net>.

Karjalaiset Laulujuhlat

SUURI KARJALAINEN PRUASNIEKKA

Nurmes 10.–12.6.2016

www.karjalaisetlaulujuhlat.net

Mauri Mahlavuori p. +358 400 273 931

KOHDEAVUSTUKSET HAETTAVISSA

Karjalan Sivistysseura myöntää kaksi kertaa vuodessa kohdeavustuksia seuran toimintasuunnitelmassa määritellyille toiminnan keskeisille alueille, jotka ovat kieli ja kulttuuri, historia ja perinne, julkaisutoiminta ja kyykkä. Erityisesti seura tukee karjalan kieltä, kulttuuria ja historiaa käsitteleviä tutkimuksia, julkaisuja ja muita teoksia sekä kulttuuri- ja muita tapahtumia Suomessa ja Karjalan tasavallassa sekä hankkeita, joissa elvytetään karjalan kieltä, kulttuuria ja perinteitä. Kohdeavustukset haettavina seuran nettisivuilla olevan sähköisen lomakkeen avulla 1.-31.3.2016 välisenä aikana.

KARJALAN KIELEN JA KULTTUURIN KURSSI

Karjalan kielen ja kulttuurin kurssi pidetään tänä vuonna Vienan Karjalan Pääjärvellä 27.6.-3.7.

Kurssin teemana on karjalainen kyykkökulttuuri ja siihen kuuluvat tavat, uskomukset ja perinteet.

Ohjelmassa on tietenkin myös vienankarjalan kielioppia.

Tunnit pidetään Pääjärven koulussa. Opettajina toimivat Valentina Karakina ja Olga Karlova.

Varsinaisia kurssipäiviä ovat ti-la, siis 28.6.-2.7.2016.

Tulopäivä ma 27.6. ja lähtö su 3.7.

Kurssin aikana tutustutaan pohjoisviiialaisiin kyliin ja paikallisiin karjalaisiin ja käydään Paanajärven Kansallispuistossa. Suomalaiset kurssilaiset pääsevät passilla, jossa on Venäjän viisumi. Lisää tietoja voi kysellä KSS:n toimistosta.

HALLITUKSEN UUTISET

110 vuotta henkisen elämän vaurastumista

Kun Vienan Karjalaisten Liitto oli perustettu, kirjoitti Paavo Ahava: ”Kyyseessä olevan liiton hengen tietysti määrää se yleisö, mikä liiton hengissä pitää. Alkuperäinen ajatus (minun oma) perustamispuuha alulle panna on ollut tällainen: W:n Karjalaisten Liitto koettaa tarmonsä takaa vaikuttaa kotoisen Karjalamme aineellisen ja henkisen elämän vaurastuttamista”.

Ukko-Paavo, joka kutsui itseään Karjalan Paavoksi, painotti yksimielisyyden ja rauhallisten keinojen merkitystä Karjalassa sekä uinuvan kansallistunnon herättämistä kansaa valistamalla.

Alkuvuosina liitto keskittyi sivistyksen lisäämiseen julkaisemalla aapisen, kouluttamalla opettajia ja perustamalla kouluja ja kirjastoja kunnes toinen sortokausi pysäytti toiminnan vuonna 1911. Uusi alkua koettiin 1917, jolloin syntyi Karjalan Sivistysseura. Sillä oli oma roolinsa Vienan vapautusliikkeissä vuosina 1917–22, ja 1920–30-luvuilla tuettiin pakolaisia. Yhteydenpito rajan taakse hiipui rajan sulkeuduttua.

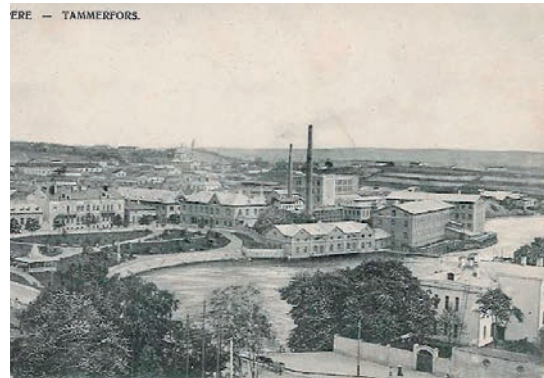
Sodan jälkeen 1950–80-luvuilla KSS keskittyi itäkarjalaisen kulttuuriperinnön, karjalan kielen ja murteiden sekä heimohengen vaalimiseen.

Perestroika avasi rajan 1980-luvun lopulla ja vuosikymmeniä poikki olleita sukusuhteita ja heimoyhteyttä päästiin rakentamaan uudelleen. Syntyi ystävyys- ja sukuseuroja, KSS rakensi yhteyksiä Venäjän Karjalassa virinneeseen karjalaisten yhdistystoimintaan. Vuonna 1990 kumppaniksi saatiin Karjalan Rahvan Liitto. Avattiin Karjalan lapsille kielipesiä, järjestettiin perhevierailuja ja kesäleirejä Suomessa.

Toimintaamme suunnataan nykyisin neljän painopistealueen kautta: kieli ja kulttuuri, historia ja perinne, julkaisutoiminta ja kyykkä. Nämä ovat kaikki asioita, joiden avulla voimme rikastuttaa aineellista ja henkistä elämää, niin Suomessa kuin Karjalassa.

Keskeistä on materiaalin tuottaminen kielen elvyttämiseen ja seuraaville sukupolville siirtämiseen. Kielikoulutusta järjestetään molemmiin puolin rajaa, kulttuurivaihtoa erityisesti opettajille ja lapsille. Tärkeitä ovat sukututkimuksen edistäminen ja Karjalaan liittyvän tutkimuksen tukeminen ja laaja julkaisutoiminta. Kyykän elvyttäminen 1950-luvulla velvoittaa pitämään tämän perinteisen pelin lippua korkealla.

Tuloksia on syntynyt paljon eikä kaiken luetteleminen ole tarkoituksenmukaista. Viime vuosien merkittäviä aikaansaannoksia ovat tietysti olleet Kalevalan julkaiseminen vienankarjalaksi sekä Sampo-tietokannan luominen historiasta ja sukututkimuksesta

Tällaisen postikortin Paavo Ahava lähetti ystäväleen Mitrofanoffille Vilppulaan.

innostuneille. Kiinnostava on myös Viisasten kerho -toimintatapa, uusi toimintamalli, jossa vanhoja muisteloita tallennetaan sähköisesti pilveen. Sieltä ne litteroidaan ja editoidaan sähköiseksi julkaisuiksi. Kerhoja on perustettu jo lähes 20 niin Suomen kuin Karjalan puolelle.

Ukko-Paavon viitoittamalla tiellä ollaan edelleen. Synnytystuskat ovat kaukana takana ja kapaloistakin on päästy. Paavon toivomaa kehitystä ja hellää hoivaa on seuramme saanut. Siitä meidän on kiittäminen seuramme perustajia ja aktiivisia toimijoita, jotka työllään ja taloudellisilla panoksillaan ovat luoneet nämä eriomaiset puitteet, joissa nykyisin toimimme.

”Liiton hengen tietysti määrää se yleisö, mikä liiton hengissä pitää”, sanoi Ukko-Paavo lähes 110 vuotta sitten. Kun arvioidaan seuramme toimintaa, voidaan todeta, että henki on edelleen hyvä ja toiminta aktiivista, kiitos jäsenkunnan. Sivistysseura elää ajassa, se haluaa tarjota sellaista toimintaa, jolla merkitystä ihmisten elämässä.

EVA-KAISA LINNA

Paavo Ahavan eli Ukko-Paavon arkistoissa on tallella mielenkiintoista aineistoa, joka liittyy Karjalan Sivistysseuran perustamisen aikoihin.

LAUKUNKANTAJAT

MAALISKUU 2016

Siltoja meidän pitää rakentaa

Suomen ortodoksisen kirkon johtaja, arkkipiispa Leo, siviilinimeltään **Leo Makkonen**, vihittiin diakoniksi ja papiksi vuonna 1973 ja piispaksi vuonna 1979. Toimittuaan uskonnonopettajana, matkapappina, Joensuun piispana sekä Oulun ja Helsingin metropoliittana hänet valittiin Karjalan ja koko Suomen arkkipiispaksi vuonna 2001. Arkkipiispa Leon sukujuuret ovat Salmissa, isä oli syntynyt Manssilassa ja äiti Varpaselässä. Livvinkarjala on hänen äidinkiensä, isän ja äidin kieli.

Perhe pakeni kun talvisota syttyi. Marraskuisena aamuna 1939 taivaanranta oli tulella, oli jätettävä koti, kerran palattiin ja toisen kerran lähdettiin juhannuksen alla 1944. Arkkipiispa Leo syntyi Pielavedellä, jonne perhe oli asettunut. Aluksi asuttiin isossa Hukarin talossa, sen suuressa tuvassa leivinuunin lähellä tilassa, joka oli erotettu pahvilla muusta huoneesta. Tilaan mahtui sänky, tuoli ja pieni pöytä. Ilman täytti hikisten hevosten länkien ja valjaiden kostea haju, mahorkan savu ja ihmisten eritteiden löyhkä.

Sitten isä rakensi talon, isomman kuin pahviseinäinen maja oli ollut. Rakennettiin karjakeittiö, navetta kasvavalle karjalle, tehtiin kasvimaa.

Arkkipiispa Leon ja uhtualaisjuurisen **Eeva-Kaisan Linnan** yhteisen kiinnostuksen kohteena ovat karjalan kielen kehittäminen ja karjalaisuuden säilyttäminen elävänä.

EKL Olette ahkera kirjoittaja ja julkaisette vuosittain, aiheita ja tekstejä on odottamassa päivän valoa runsain mitoin. Teoksessa *Tehtävä Roomassa – Ruado Riimas* olette tarkkailijana Vatikaanin piispojen konsiilissa, mutta ette suinkaan raportoi tapahtumasta vaan havainnoitte elämää, ihmisiä ja nähtävyyksiä. Tuoreessa runokirjassa *Selfie* teidän sanalliset selfienne ovat minä-muotoisia, henkilökohtaisia ja lukijan lähelle päästäviä runoja – mutta olette sanonut, ettette sentään kaikkea paljasta. Vuonna 2014 ilmestyi *Mustelmat*, joka koostuu karjalan- ja suomenkielisistä proosarunoista. Niissä käydään läpi vanhempienne tarinaa ja omaa elämääne. Mikä innosti *Mustelmien* eli *Muistelmien* kirjoittamiseen?

APL Alkuisäys tämän teoksen kirjoittamiseen tuli, kun lapsenlapsi **Katariina** syntyi maailmaan. Jäin aikoinaan kahden lapseni kanssa, kun vaimoni menehtyi tyttären ollessa kaksivuotias. Elämä on mennyt työssä, ei ole koskaan ollut aikaa puhua evakkolaisuuden ajoista, on korkea aika kirjoittaa ja antaa tyttärelle ja hänen tyttärelleen juuret.

EKL Nyt on sitten syntynyt **Mikael**, tyttärenpoika, jolle omistatte uusimman runoteoksenne *Metsätähti ja mies joka metsään lähti* eli *Meččütiähti da mies kuda meččäh lähti*. Siinä haluatte siirtää bunukallenne ajatuksianne rakkaudesta luontoon ja ihmisestä maailmassa luonnon ja yhteiskunnan osana ja vastuullisena jäsenenä. Kirja on voimakas kannanotto luonnonsuojelun ja ilmastomuutoksen hillinnän puolesta.

APL Minulle on tärkeää, että jätän tyttäreni lapsille muistikuvia heidän isosisänsä juurista. Myös omat luonnonarvoni ja luontoon liittyvät asiat siirtyvät heille perintönä. Ehkäpä

Sivistysseuran juhlanumerossa puheenjohtaja Eeva-Kaisa Linnan ja arkkipiispa Leon keskustelu julkaistaan Laukunkantajat-palstalla tavallista laajemmassa mitassa.

toiveenani on myös, että kiinnostus karjalaiseen kulttuuriin heräisi.

Kirjani ovat ajattelua, filosofiaa, runoutta, kirjoitettu sekä suomeksi että livvinkarjalaksi, joten ne toimivat myös oppikirjoina. Kaiken voi ilmaista karjalan kielellä, se on hyvinkin rikas ilmaisultaan ja siinä on jopa enemmän kuvaavia sanoja kuin suomen kielessä. Karjalan kieli on minun kotikieleni, kieli, joka soi korvieni välissä. Se on osa identiteettiäni, itseilmaisuni välttämätön väline.

EKL Vilkkaana käyvän pakolaiskeskustelun keskellä on hyvä pysähtyä muistamaan, että pakolaisuudella ja evakuoineilla on Suomessa pitkät juuret. Venäjän vallankumous jälkimaininkeineen synnytti mittavan pakolaisvirran rajan yli molempiin suuntiin. Noin 10 000 sisällissodassa tappiolla jäänyttä punakaartilasta ja siviiliä pakeni Suomesta Venäjälle keväällä 1918. Pakolaisvirta kulki myös Suomen suuntaan. Tähän tulijat olivat kansallisuudeltaan venäläisiä, itäkarjalaisia ja inkeriläisiä sekä Venäjältä pakenevia muiden maiden kansalaisia. Heitä tuli Suomeen useassa vaiheessa vuoden 1918 talvesta kevääseen 1922 yhteensä yli kolminkertainen määrä Venäjälle paenneisiin verrattuna.

Itä-Karjalan kansannousu käynnisti pakolaisaallon, jonka seurauksena helmikuun 1922 loppuun mennessä oli Suomeen saapunut yli 11 000 itäkarjalaista pakolaista. Tulijat olivat sodan ja kotikylissään vallinneen nälänhädän takia kurjassa kunnossa. Köyhä Suomi otti heidät kaikki vastaan.

Luovutetun Karjalan alueelta siirtyi kaikkiaan runsaat 400 000 henkeä, jotka jättivät taakseen kotinsa. Heidän lisäksi kotiseudultaan pois joutuivat siirtymään myös petsamolaiset sekä osa Sallan ja Kuusamon asukkaista, yhteensä 23 000 henkeä. Sodasta tointuva Suomi teki parhaansa asuttaakseen evakot. Integroitumista yhteiskuntaan helpotti evakkoina tulleiden puhuma kieli, oli se sitten suomen kielen murre tai karjalan kieli, joiden

LAUKUNKANTAJAT

MAALISKUU 2016

puhujien oli helpompaa kuin muiden tulijoiden oppia suomi. Karjalaisten evakkojen siirtyminen poikkosi pakolaisuudesta siinä mielessä, että he olivat saman maan kansalaisia. Tämä epäilemättä edisti sopeutumista uuteen.

APL Pakolaisuuden ja maahanmuuttajien käsitteet ovat menneet keskustelussa kovin sekaisin, ja julkisuudessa niihin sekoitetaan termeinä niin evakot kuin siirtolaisetkin. Karjalaiset tuntevat pakolaisuuden tematiikan evakkouden kautta. Evakkojen kokemukset ja kohtalot ovat olleet rankkoja. Ennustehan oli, että kulttuuri sopeutuu ja ehkä häviää. Me, jotka emme sopeutuneet, olemme edelleen karjalaisia ja ortodokseja.

Karjalaisesta kulttuurista ei juuri pidetty ääntä julkisuudessa. Ortodoksinen uskonto on säilytetty, vaikka osin se on haluttu häivyttää taustalle. Ortodoksinen Karjalan pyhäköt hiljenivät ja kirkko menetti sotien seurauksena 90 prosenttia kirkoistaan ja muusta omaisuudestaan. Suomen valtio tuli avuksi ja sääti vuonna 1950 jälleenrakennuslain, jonka nojalla Karjalaan jääneiden seurakuntien tilalle perustettiin uusia. Kirkot rakennettiin usein kaupunkien ja kylien laidolle. Vasta 1970-luvun loppupuolella karjalainen ortodoksisuus nousi hyväksytyksi kulttuuriksi.

Evakot toivat tullessaan jumalanpalvelukset, ikonit, itkuviret ja omat uskonnolliset tapansa, jotka elävät yhä vahvoina. Tänä päivänä ortodoksikirkon jäsenmäärä on hienoisessa kasvussa, merkittävä maahanmuuttajien ryhmä ovat Venäjältä Suomeen muuttavat. Maahanmuuttoa on toki muualtakin, kirkkomme on monikulttuurinen yhteisö, jossa on monenmaalaisia kirkkoherroja: on muun muassa Kreikasta, Puolasta ja Serbiasta. Kirkko elää nykyajan haasteiden keskellä, rakenteita ja olosuhteita pitää säätää tarpeen mukaan.

Minä näen, että uskonnollisuus on karjalaisten historiassa koko elämää jäsentävä kokonaisuus ja uskonnon merkitys karjalaisen kulttuurin säilymisessä ensiarvoisen tärkeää.

EKL Uskonnon ohella toinen kansallisia ryhmiä yhdistävä tekijä on kieli. Karjalan kielen elinvoimaisena säilyminen on meille molemmille tärkeä asia. Toimimme myös 20 vuotta sitten perustetun Karjalan Kielen Seuran puheenjohtajana. Seuralamme on erinomaisen hyvät suhteet valtiovaltaan ja poliittisesti hyvinkin laajat kontaktit ja verkostot suomalaisen yhteiskuntaan.

APL Tavoitteemme on vahvistaa karjalan kielen asemaa Suomessa, olemme siinä suhteessa edunvalvoja. Ansioihimme voidaan hyvinkin laskea mm. se, että vuonna 2009 saatiin karjalan kielen ja kulttuurin professuuri Joensuuhun, että vuodesta 2011 karjalan on voinut ilmoittaa äidinkielekseen väestörekisterissä ja että vuonna 2013 hallitus myönsi vuosittaisen 100 000 euron tuen karjalan kielen elvyttämiseen neljän vuoden ajaksi. YLE toimittaa karjalankielisiä radiouutisia Pohjois-Karjalan alueella. Seurana olemme myös ahkera julkaisija, toimintavuosiemme aikana olemme julkaisseet kymmeniä teoksia: tarinoita, lastenkirjoja, runoja, karjalan kielen oppimateriaaleja, näköispainoksia, käännöksiä, äänitteitä. Toimittamme sanomalehteä nimeltään *Karjal Žurnuvalu*.

EKL Meidän molempien edustamat seurukset ovat myös julkaisseet Kalevalan karjalan kielellä, Karjalan Kielen Seura livviksi ja Karjalan Sivistysseura vienaksi. Aikamoista kulttuuriperinnön säilyttämistä ja siirtämistä tuleville sukupolville.

Karjalan kielen asemasta ja kehittämisestä vallitsee monenlaisia näkemyksiä, samoin niin sanotusta yhdestä virallisesta kielestä. Venäjän Karjalassa taistellaan karjalan kielen saamiseksi viralliseksi kieleksi venäjän rinnalle. Surkeahan on tilanne, jossa Karjala on ainoa Venäjän tasavalta, jossa ei ole virallista kansalliskieltä venäjän rinnalla. Myös Karjalan kielimuotoja ja murteita koskeva jako on hämmentävä. Selkeyden vuoksi olisi hyvä uudistaa nykyisin käytössä oleva jako. Minun mielestäni selkeä vaihtoehto olisi jako kolmeen. Vienankarjalalla ja livvinkarjalalla on jo kielioppinsa ja kirjakielensä. Nämä pitäisi nyt saada Suomenkin puolella puhuttavalle varsinaiskarjalalle, joka taas on likeinen tverinkarjalalle. Kielen käyttöön hiipineet nimitykset ”suvikarjala” ja ”eteläkarjala” voitaisiin mielestäni unohtaa, koen ne keinotekoisiksi ja maantieteellisesti rajaaviksi. Tilanne on hieman vaikea, kun karjalan kielen kehittämisen vastuu on nykyisellään hieman hukassa.

APL Päätös yhden karjalan kielen kehittämisestä voisi olla kovin dramaattinen. Terminologia pitäisi saada paikalleen, mutta tähän tarvittaneen paljon aikaa ja keskustelua. Kielen kannalta on parasta, että jokainen puhuu ja kirjoittaa siten kuin osaa, kieli menee siihen suuntaan kun menee. Kielellä on kirjoitettava mistä tahansa asiasta, myös tulevaisuuteen, ei vain menneisyyteen. Kielen käyttämisen mahdollisuuksia tarvitaan. Antaa kaikkien kukkien kukkia.

Siltoja meidän pitäisi rakentaa. Suomalaisten karjalaisjärjestöjen ja pitäjäseurojen välillä on jossakin määrin yhteyksiä ja yhteistyötä, yhteisiä haasteita tunnustetaan. Resurssit kielten kehittämiseen ovat kovin rajalliset, pitäisi enemmän keskustella yhteistyöstä. Rahaa kuitenkin tuntuu jonkin verran löytyvän kielten säilyttämiseen ja jopa pelastamiseen, kunhan vaan teijöitä löytyy.

EKL Siltoja meidän tulee rakentaa myös yli rajan Venäjän Karjalaan. Kun karjalan taitajien määrä Suomessa on huomattavasti vähäisempi kuin naapurissa, pitää kielen kehittämisen olla mitä suurimmassa määrin rajat ylittävää yhteistyötä. Onneksemme suhteet ja verkostot siihenkin suuntaan ovat jo olemassa, niitä tulee tulevaisuudessa vaalia ja kehittää.

Muomo minul kerdoi
kúlmükuun huondeksel 1939
konzu taivahan randu kui tules oli
ambumizen bauhuu, räjästüstü
segasorduo
Salmin miehet da Varbasellän brihat
húo enzimäisinnú vastas
enzimäisinnú omua verdú valattamas
iččie uhruamas.
(Mustelmat)

Sana suau siivet
i nouzou korgiel
ollou sanas vägie
se nouzou korgiembal
sie se kuuluu loitokse
i kandau maailmal
viestii omua.
(*Meččütiähti da mies kuda meččäh lähti*)

TERVETULOA HEIMOPÄIVILLE VAASAAN

Heimoviikonlopun tilaisuudet ovat päivittäin eri tiloissa.

Perjantaina järjestettävä Vaasan kaupungin vastaanotto on Maaherrantallossa.

Lauantaina tapahtumat ovat osoitteessa Vasa Övningsskola Gymnasium, Koulukatu 31. Yhteisötapaamisille on varattu luokkatiloja, tervehdysten vastaanotto, vuosikokous sekä Tee- ja tarinailta järjestetään Runeberginsalissa.

Sunnuntaina muistolaatan paljastus on osoitteessa Kauppapuistikko 31 (täällä aikoinaan sijaitsi Raittiusyhdistys, jossa Wienan Karjalaisten Liiton alustava perustamiskokous pidettiin). Sunnuntain tilaisuuksien pitopaikkana on Vaasan Kaupungintalo, Senaatinkatu: sukututkimuskeskus Kamarimusiikkisalissa, Heimomurkina juhlaohjelmassa (3. krs) ja Heimujuhla Juhlasalissa.

Vuonna 2016 tulee kuluneeksi 110 vuotta Wienan Karjalaisten Liiton perustamisesta. Heimopäivien teemana on 110-vuotias, vireä seuramme. Sen kunniaksi järjestämme myös juhlanäytelyn seuran taipaleesta alusta tähän päivään.

ILMOITTAUTUMISOHJEET JA LISÄTIETOJA

Vaasan kaupungin vastaanottoa, ruokailua ja kahvi-/teetarjoiluja varten tarvitaan sitovat ennakkoilmoittautumiset. Ilmoitathan samalla erityisruokavaliosi. Ilmoittautumiset 30.3.2016 mennessä sähköisesti osoitteessa www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista tai Karjalan Sivistysseuran toimistoon puh. (09) 171 414 (ma-to klo 10-15) tai sähköpostitse toimisto@karjalansivistysseura.fi.

Ohjelma on alustava. Tietoa Heimopäivistä päivitetään Karjalan Sivistysseuran nettisivuille www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista.

PERJANTAI 8.4.2016

18.00 – 19.30 Vaasan kaupungin vastaanotto, Maaherrantalo, Koulukatu 2

LAUANTAI 9.4.2016

10.30 Kyykän näytösottelu Kasarmintorin hiekkakentällä Vaasanpuistikon päässä, kelivaraus
10.00 – 15.30 Alaosastojen, yhteistoimintayhdistysten ja sukuseurojen tapaamiset, tarkemmat aikataulut myöhemmin
13.00 – 15.00 Karjalan Sivistysseura 110 vuotta, tervehdysten vastaanotto
16.00 Karjalan Sivistysseura ry:n 110. vuosikokous
18.00 Vigilia Pyhän Nikolaoksen kirkossa, osoite Nikolainkuja 1
19.30 Karjalainen tee- ja tarinailta
- karjalaista lauluntaa ja yhteislaulua
- muisteloita Karjalan Sivistysseurasta
- terveisiä Karjalasta
- tee-/kahvitarjoilu (omakustanteinen)
- arpajaiset, kirjamyynä

SUNNUNTAI 10.4.2016

9.00 – 11.00 Sukututkimuskeskus, Sari Heimonen ja Sami Kallio, Kaupungintalo, Kamarimusiikkisali
10.00 Liturgia Pyhän Nikolaoksen kirkossa, osoite Nikolainkuja 1
10.00 Jumalanpalvelus Vaasan kirkossa, osoite Kirkkopuisto
10.45 Muistolaatan paljastus, Kauppapuistikko 31
11.30–12.45 Heimomurkina (omakustanteinen), Kaupungintalo, juhlaohjelma
13.00 Karjalainen heimujuhla, Kaupungintalo, Juhlasali
- tervehdyksiä
- juhlaesitelmä ”Kauppa se oli joka kannatti. Karjalaisten liiketoimintaa Suomessa”, tutkija Pekka Nevalainen
- Oma Pajo -kuoro ja Sattuma-yhtye Petroskoista esiintyvät
- yhteislaulua
- kirjamyynä
- kahvihetki (omakustanteinen)
16.00 Päätösanat

8.-10.4.2016

Vaasan kaupungintalo on sijainnut puistikossa jo vuodesta 1883 lähtien. Sen osoite on Senaatinkatu 1. Toisessa kerroksessa sijaitseva Kamarimusiikkisali oli alun perin tarkoitettu museota varten.

VUOSIKOKOUSKUTSU

Karjalan Sivistysseuran ry:n 110. vuosikokous pidetään lauantaina 9.4.2016 klo 16.00 Heimo-päivien yhteydessä osoitteessa Vasa Övningsskola Gymnasium, Koulukatu 31, Runeberginsali.

Kokouksessa käsitellään sääntöjen määräämät asiat.

Tervetuloa!

KARJALAN SIVYSTYSSEURA RY
Hallitus

Vuosikokouksen materiaaleja voi tiedustella maaliskuun loppupuolella Karjalan Sivistysseuran toimistosta puh. (09) 171 414 (ma-to klo 10–15) tai sähköpostitse toimisto@karjalansivistysseura.fi.

Kahvitarjoilun vuoksi toivomme ennakkoihmoitautumista joko toimistolle tai mielellään sähköisen linkin kautta.

MAJOITUS HEIMOPÄIVILLÄ

Majoitusvaraukset Heimojuhlaan osallistuville on tehty Original Sokos Hotel Vaakunaan. Huonevaraukset näistä kiinteöistä suoraan hotelliin puhelimitse tai sähköpostilla viimeistään 18.3.2016.

Original Sokos Hotel Vaakuna
Rewell Center 101,
65100 VAASA
06 212 4113, sales.vaasa@sokoshotels.fi
Varaustunnus BHEIMO16

yhden hengen standardhuone
á 66 €/vrk
kahden hengen standardhuone
á 81 €/vrk
yhden hengen superiorhuone
á 81 €/vrk
kahden hengen superiorhuone
á 96 €/vrk

Vaasan keskustan kartta seuraavalla sivulla

- 1. Maaherrantalo, Koulukatu 2
- 2. Vasa Övningsskola
Gymnasium, Koulukatu 31
- 3. Pyhän Nikolaoksen kirkko,
(Kasarmintori) Nikolainkuja 1

- 4. Vaasan kirkko,
Kirkkopuisto
- 5. Raittiusyhdistyksen
entinen talo,
Kauppapuistikko 31

- 6. Vaasan Kaupungintalo,
Senaatinkatu 1
- 7. Original Sokos
Hotel Vaakuna,
Rewell Center 101